

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Hur arbetar lärare på profilerade gymnasieskolor med
att knyta undervisningen närmare verkligheten och ett
framtida yrkesliv?

Jessica Aronsson, Birgitta Brouzell & Jenny Thorsell

LAU690

Handledare: Adrian Parker

Examinator: Kerstin Sundman

Rapportnummer: HT07-2450-03

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Abstract

Examensarbete inom lärarutbildningen

Titel: Hur arbetar lärare på profilerade gymnasieskolor med att knyta undervisningen närmare verkligheten?

Författare: Jessica Aronsson, Birgitta Brouzell & Jenny Thorsell

Termin och år: Ht 2007

Kursansvarig institution: Sociologiska institutionen

Handledare: Adrian Parker

Examinator: Kerstin Sundman

Rapportnummer: HT07-2450-03

Nyckelord: verklighetsanknytning, profilering, motivation, intresse, lust att lära, engagemang, nytta, APU, praktik, studiebesök

Sammanfattning: Syftet med den här studien är att visa på framgångsrika undervisningssätt för att öka gymnasieelevers lust att lära, genom att knyta undervisningen närmare verkligheten. Vi vill med vårt examensarbete kunna ge konkreta tips till yrkesverksamma samt blivande lärare, på hur man som lärare lättare bibehåller lusten att lära hos sina gymnasieelever. Undervisningen i skolan skall inte endast omfatta ämnesstudier kopplade till särskilda lärandemiljöer utan bör även inkludera kunskaper kopplade till det verkliga livet. Studier har även visat att om undervisningen har en tydligare verklighetsanknytning ökar elevernas motivation till lärande. Frågan vi ställt oss i detta examensarbete är hur man arbetar för att på bästa sätt lyckas med denna konkretisering av undervisningen eller verklighetsanknytning av den samma. Undersökningen har gjorts på tre gymnasieprogram på tre mot yrkeslivet profilerade gymnasieskolor där man sett tydliga signaler på att eleverna haft en högre motivation än på motsvarande traditionella gymnasieprogram. Metoder som använts är enkäter bland elever, djupintervjuer med lärare samt mer informella samtal med skolornas rektorer. Vår studie visar att denna verklighetsanknytning har en mätbar positiv effekt samt att de undersökta teoretiska programmen önskar ha mer tid för praktik såsom arbetsplatsförlagd utbildning (APU). Denna arbetsplatsförlagda utbildning bör vara kontinuerlig under hela gymnasieprogrammet för att ge eleverna en röd tråd i utbildningen samt god inblick i kommande yrkesområde. Vår studie visar även att de elever som inte väljer att fortsätta inom profileringens tänkta yrken, upplever fördelar av de praktiska inslagen i utbildningen då de blir mer engagerade och intresserade av de obligatoriska kärnämnen. Profileringen ger således berörda gymnasieelever en högre grad av motivation.

Lärarna på de tre undersökta gymnasieskolorna arbetar aktivt med att integrera teori med praktik. De trycker på vikten av sammanhang i undervisningen och tydliga kopplingar till livet utanför skolan. Lärarna tar ofta exempel hämtade från dagens samhälle och de utgår från självupplevda anekdoter från tidigare yrkesliv utanför skolans värld.

Vi visar i rapporten på flera framgångsrika sätt som man i skolan kan arbeta utifrån för att öka elevernas intresse och lust att lära. Faktorer för en lyckad undervisning där elevernas studieintresse ökar tack vare en tydlig koppling till verkligheten kan härmed sägas vara: att skapa scenarion som ger sammanhang, variation, engagemang, utnyttjande av omgivande samhälle för studiebesök, APU och gästföreläsningar, konkretisera undervisningen så den känns meningsfull, visa på relevansen och nyttan, försök göra lärandet lustfyllt.

Förord

Vår ambition med examensarbetet var att göra något konkret som kunde vara en tillgång för oss inom vårt blivande yrke som lärare. Kunde vi sedan bidra med tips till andra lärare skulle detta vara ytterligare en bonus. Vi ville även kombinera våra olika bakgrunder och göra något som hade en anknytning till dessa. Jessica Aronsson har tidigare arbetat inom frisöryrket och ville således koppla examensarbetet till detta yrkesområde. Birgitta Brouzell och Jenny Thorsell har tidigare utbildat sig till marinbiologer så även en koppling till detta område kändes naturlig. Vi ville även göra något som vi själva ansåg vara intressant och inspirerande. För att få med allas synpunkter har vi arbetat tillsammans och bearbetat texten gemensamt. Resultatet av våra ansträngningar ses på följande sidor.

Vi vill även passa på att tacka alla medverkande elever, lärare och rektorer för att de har medverkat och delgivet oss av sina erfarenheter och kunskaper och således gett oss den inblick vi behövt för att kunna genomföra detta examensarbete.

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	1
2. Syfte	2
3. Bakgrund	3
3.1 Begreppsbeskrivning	3
3.1.1 Motivation	3
3.1.2 Engagemang	4
3.1.3 Lust att lära.....	4
3.1.4 Intresse	5
3.2 Hur arbeta för att öka motivationen?.....	5
3.3 Historik - Från linjegymnasium till profilerade gymnasieskolor	6
3.4 Samverkan skola arbetsliv	8
3.5 Skolorna vi undersökt.....	10
3.5.1 Gullmarsgymnasiets naturvetenskapliga program med marinbiologisk inriktning	10
3.5.2 Katrinelundsgymnasiets Bernadottegymnasium	11
3.5.3 Burgårdens utbildningscentrums hantverksprogram/frisör	11
3.6 APU	12
4 Metod	13
4.1 Urval	13
4.2 Etiska perspektiv.....	14
4.3 Genomförande	14
4.4 Validitet och reliabilitet	16
5 Resultat	17
5.1 Sammanfattning av elevenkät.....	17
5.2 Resultat av lärarintervjuer	21
5.2.1 Lärarnas bakgrund.....	21
5.2.2 Profileringsens betydelse	22
5.2.3 Kontakten mellan skola och näringsliv	23
5.2.4 Eleverna.....	23
5.2.5 Tips till andra lärare	24
5.3 Resultat av samtal med rektorer	25
6 Diskussion	26
6.1 Eleverna	26
6.2 Lärarna samt rektorerna.....	28
6.3 Kritik av den egna studien samt eventuella felkällor	30
6.4 Förslag till vidare forskning	31
Referenser.....	32
Bilaga A.....	34
Bilaga B.....	35
Bilaga C.....	36
Bilaga D.....	39

1. Inledning

Vi har under vår verksamhetsförlagda utbildning stött på en ansevärd mängd skoltrötta och omotiverade gymnasieelever. Dessa elever orsakar ibland stora problem både för sig själva och för skolan, då de skolkar eller uppträder allmänt störande under lektionstid vilket försvårar inläringen för de elever som är engagerade och vill lära sig. Många studier har ägnats åt att definiera dessa problem, men relativt få har kommit med några konkreta förslag på lösningar. Den fråga vi som blivande lärare ställer oss är därför: Hur skall man bäst arbeta för att kunna höja gymnasieelevers motivation, engagemang samt intresse för utbildning?

Många känner till uttrycket ”Man kan leda hästen till vattnet, men inte tvinga den att dricka”. Vi kan utifrån detta citat likna skolan och lärarna vid vattnet och eleverna vid hästen. Även om skolan är bra och lärarna lysande pedagoger (”vattnet är gott”) så kan det förhålla sig så att eleverna helt enkelt saknar motivation eller vilja att ta in någon kunskap (”hästen vill inte dricka”). Den amerikanske psykiatern William Glasser skriver:

De flesta föräldrar och till och med en del lärare antar att oavsett elevens motivation, kan en duktig lärare utbilda nästan alla elever. Men de utgår också från antagandet att nästan alla elever vill lära sig det som lärs ut i skolan. Även om det inte råder något tvivel om att vissa lärare är bättre på att motivera än andra, kan ingen lärare, hur skicklig han än är, lära en elev som inte vill lära sig. Och vare sig vi vill medge det eller inte, finns det många elever som varje dag går till skolan med en liten eller ingen önskan alls om att lära sig det som lärs ut (Glasser 1986:19).

De frågor vi tänker ägna vårt examensarbete åt kommer därför att handla om hur vi kan arbeta för att höja samt bibehålla motivationen samt studieintresset hos dagens gymnasieelever.

Många tidigare studier har ägnats åt att försöka klargöra vilka motivationsfaktorer som skulle höja elevers engagemang för studier (Sanderoth 2002, Sjöberg 1997). De resultat som tidigare forskning kommit fram till har dock varit olika för varje studie och snarare bidragit med förvirring kring frågan än till att öka klarheten kring den samma. Vi tror själva att en del av svaret på frågan hur man bäst kan motivera elever, kan ligga i att göra utbildningen mer verklighetsanknuten. En mer verklighetsnära undervisning där eleven lättare ser en direkt nytta med sina studier borde kunna bidra till att öka motivationen hos dagens gymnasieelever. Vi anser även att en tydligare koppling till *andragogik* eller vuxenpedagogik skulle kunna medföra positiva inslag i skolan, i och med att gymnasieelever skulle kunna betraktas som unga vuxna. Speciellt de sista åren på gymnasiet då de flesta fyller 18 år. Forskning har visat att vuxna motiveras bäst med en annan sorts lärande, än det som används för barn. Ordet pedagogik har sitt ursprung i ”att leda barn” och studier visar att utbildning för vuxna behöver se annorlunda ut och ta mer hänsyn till studenternas tidigare erfarenheter, livssituationer och mål för att fungera i bästa möjliga mån, ”Vuxnas rikare livserfarenheter ställer krav på individanpassad undervisning, men den är också en resurs att utnyttja. Knowles menar att man bör använda problembaserad och erfarenhetsbaserad pedagogik snarare än förmedlingspedagogik” (Ahl 2004:62).

Vår ambition med detta examensarbete är att visa på lyckade exempel på hur man kan arbeta med en mer verklighetsanknuten undervisning. För att göra detta har vi valt ut tre skolor med en uttalad profilering mot näringslivet, Gullmarsgymnasiets naturvetenskapliga program med marinbiologisk inriktning, Burgårdens utbildningscentrums hantverksprogram/frisör, samt

Katrinelundsgymnasiets Bernadottegymnasium, med inriktning mot uniformsyrken. Vi börjar med att göra en bakgrundsanalys av det vi just tagit upp, för att senare gå vidare med att göra enkätundersökningar bland elever samt intervjuer av lärare och rektorer.

2. Syfte

Syftet med vår undersökning är att visa lyckade exempel eller undervisningssätt, på hur man kan knyta undervisningen närmare verkligheten och ett kommande yrkesliv, för att på så vis höja gymnasieelevers studiemotivation samt lust att lära. Genom att intervjua lärare vill vi försöka isolera viktiga framgångsfaktorer som de anser ha bidragit till ett högre studieintresse hos sina elever. Vi har därför valt ut tre gymnasieskolor där man aktivt arbetar efter detta, samt har en uttalad profilering mot arbetslivet. Dessa skolor är Gullmarsgymnasiets naturvetenskapliga program med marinbiologisk inriktning, Burgårdens utbildningscentrums hantverksprogram/frisör, samt Katrinelundsgymnasiets Bernadottegymnasium.

3. Bakgrund

3.1 Begreppsbeskrivning

De ord man använt för att beskriva elevers förhållande till skolarbete har varierat genom tiderna. I skolans styrdokument har man använt en mängd olika begrepp kopplade till elevers vilja eller ovilja att studera. Dessa begrepp kan vara svåra att särskilja. Vari består till exempel skillnaden mellan lust och motivation?

Vår tanke med examensarbetet var först att undersöka vad som i allmänhet anses motivera elever. Detta visade sig dock vara en alltför komplex uppgift då forskare ännu inte kunnat enas om hur motivationsbegreppet bör definieras. Det har istället talats om att försök att definiera begreppet motivation i vilken form det än må vara, skulle vara en av de svåraste uppgifterna inom både pedagogiken och psykologin i och med att inget annat begrepp har blivit behandlat eller förklarat på så många olika sätt (Giota 2001, här refererat ur Pedagogisk Forskning i Sverige, 2002: 279-305). Vi valde därför att inte försöka definiera motivation eller se vad som kan tänkas öka denna utan istället se på lyckade exempel där man redan ansett sig påvisa en förhöjd motivation hos elever.

Vi kommer i detta examensarbete inte göra någon särskild distinktion mellan de olika ord som man ibland kan se användas i stort sett synonymt med motivation – som till exempel, engagemang, lust att lära eller studieintresse. Även dessa begrepp har varit föremål för ett antal studier av hur de bäst bör definieras, men för vårt arbete finner vi det inte avgörande att särskilja dessa, utan det viktigaste för oss är att hitta arbetssätt där ett eller flera av dessa begrepp eller känslor, stimuleras. Vi anser dock det vara bra att ha med ett avsnitt om vad dessa begrepp står för, för tydlighetens skull.

3.1.1 Motivation

Definitionen av motivation enligt Nationalencyklopedin är följande: ”Motivation (av motiv), sammanfattande psykologisk term för de processer som sätter i gång, upprätthåller och riktar beteende”. Teorier om motivation förklarar varför vi över huvud taget handlar och varför vi gör vissa saker snarare än andra” (NE 2007).

Svenska Akademiens ordlista skriver: motivation; ”system av motiv för handlingar”. Där motiv anges som bevekelsegrund samt skäl. Själva ordet motivation kommer ursprungligen från latinets *mo'veo* som betyder ”röra” eller ”sätta igång” (Svenska Akademiens ordlista 1986). Motivation innehåller således en riktning vilket däremot inte anges när man diskuterar begreppet lust.

När man talar om motivation nämns ofta två olika delar av detta begrepp nämligen den inre motivationen och den yttre (Imsen 2006). Imsen skriver att inre motivation är när en elev gör något utifrån inre drivkraft och intresse, att en aktivitet är rolig och upplevs meningsfull för eleven. Yttre motivation betyder att eleven utför aktiviteten för att uppnå ett mål. Den inre motivationen är den som är mest lik det som brukar benämnas med lust. Kopplar vi det till lärande blir det då man lär sig för att själva processen att lära upplevs som positiv eller lustfylld. Den yttre motivationen uppkommer istället från yttre faktorer som lockar individen att utföra en viss handling. Problem som kan uppkomma vid yttre motivation är att elever fokuserar på den stundande belöningen istället för själva läroprocessen. Det finns dock de pedagoger som lyckats balansera detta genom att få en yttre motivation att övergå till en inre.

Sanderoth tar i sin avhandling *Om lust att lära i skolan: En analys av dokument och klass 8y*, upp ett exempel på hur en elev motiveras till att göra läxan i matematik. Läraren utlovar här ett pris till dem som nästföljande dag har räknat de uppgifter som läxan består av. Om uppgifterna inte är för svåra eller för lätta för eleven och om innehållet kan relateras till hans eller hennes värld samt om eleven upplever att han eller hon klarar dem, så kan eleven börja tycka att det är roligt att lösa dessa matematiska problem. Vi har således fått en inre motivation där de matematiska problemen löses för att eleven upplever en tillfredsställelse i att göra detta (Sanderoth 2002:107).

Den gamla skolan behandlade inre motivation som sprungen ur de primära behov som driver oss och den yttre motivationen kan med deras mått mätt liknas vid piskan och moroten.

Drawing on the empiricist tradition, behaviorists conceptualized learning as a process of forming connections between stimuli and responses. Motivation to learn was assumed to be driven primarily by drives, such as hunger, and the availability of external forces, such as rewards and punishments (e.g., Thorndike, 1913; Skinner, 1950, citerat av Bransford et al, 2000).

3.1.2 Engagemang

Slår vi upp ordet engagemang i Nationalencyklopedin står det att läsa: ”(stark och osjälvisk) inriktning av krafter och intresse mot ngt mer el. mindre ideellt mål, inriktning av resurser som dikteras av mer själviska el. materiella hänsyn {inblandning, intresse, satsning}”. Ordet engagera ger följande: ”väcka och hålla kvar engagemang (hos) ngn person {fängsla, inkoppla, intressera}” (NE 2007). Som synes används ordet intresse i förklaringen av engagemang vilket visar på den tydliga kopplingen begreppen emellan.

3.1.3 Lust att lära

Lust att lära fanns med som ett begrepp i de tidiga skoldokumenterna från 1940-talet, skrivna av Skolutredningen. Från och med 1960-talet konkurrerades det ut av motivationsbegreppet som dock blev relativt kortlivat. Redan under 1980-talet började man använda sig av begreppet lust att lära igen. Man började även använda sig mer av ordet ”intresse”. Ordet ”lust” definieras av Nationalencyklopedin som följande: ”önskan att pröva ngt som man känner skulle skänka nöje el. tillfredsställelse, (ngt som ger upphov till) känsla av glädje och tillfredsställelse” (NE 2007).

Lusten bidrar, precis som motivationen, även till att rikta våra handlingar och uppmärksamhet. Det är en inre upplevelse som består här och nu – den kan inte sparas till något senare tillfälle. Lust kan knytas till begreppen engagemang, glädje, lycka, iver, nyfikenhet, tillfredsställelse, njutning, livfullhet med flera (Sanderoth 2002:101). Att barn är naturligt nyfikna är det inte många som ifrågasätter, men denna nyfikenhet verkar dala med stigande ålder. Vi blir inte lika lätt uppspelta för att vi klarar något nytt eller har tillägnat oss någon ny kunskap. Om man tidigt stärker barns självkänsla har det visat sig lättare att stimulera ett lustfyllt livslångt lärande. Barn som får ett positivt bemötande i sitt lärande bevarar och utvecklar sin nyfikenhet och lust att lära genom hela livet. Det är viktigt att de uppmuntras för att inte förlora tilltron till sin förmåga att lära. Förloras denna tilltro kan istället en negativ attityd till lärande byggas upp (Pramling och Sheridan 1999, här refererat av Sanderoth 2002:103).

3.1.4 Intresse

I Nationalencyklopedin kan man läsa följande om intresse: ”(ytterst av lat. *intere'sse* 'vara av vikt', 'angå', 'beträffa', 'medföra nytta eller skada', ursprungligen 'vara emellan'), dels en attityd som består i att man önskar ta del av något, dels något som innebär eller utgör en nödvändig betingelse för eller en bidragande orsak till att en persons eller ett kollektivs nuvarande eller framtida önskningskrav, rättigheter eller behov tillgodoses” (NE 2007). ”Intresse anses således vara anknuten till emotion. När vi känner intresse befinner vi oss i ett emotionellt aktiverat tillstånd av (moderat) lust och insnävad och samtidigt förstärkt uppmärksamhet...//...När vi är intresserade av något vi håller på med upplever vi en stark koncentration och en viss lustkänsla, och resten av världen försvinner ur våra tankar och vårt medvetande” (Sjöberg 1997:8).

I de fall vi använder oss av ordet intresse är det framför allt i betydelsen att önska ta del av någonting.

”Som en illustration kan nämnas att ordet motivation endast återfinns en gång i de gällande läroplanerna för förskolan (Lpfö 98), för det obligatoriska skolväsendet (Lpo 94) och för de frivilliga skolformerna (Lpf 94). Ordet intresse återfinns fjorton gånger, lust tio gånger, glädje två gånger och drivkraft en gång” (Ahl 2004:97).

3.2 Hur arbeta för att öka motivationen?

”Amedeo Giorgi bad 250 personer beskriva en situation i vilken de lärde sig något. Ingen beskrev spontant någon situation från skolan, trots att man under beskrivningarna befann sig i ett klassrum. Det finns dessutom åtskilliga exempel på att elever känner sig frågande till sin tillvaro i skolan.” (Sanderoth 2002:11) Detta är ett skrämmande exempel på hur främmande många elever uppfattar skolan och att de inte anser skolan vara den främsta miljön för lärande. Vi vill således med detta arbete bidra med konkreta exempel på hur man kan arbeta för att förändra detta.

I enlighet med andragogiken anser vi att det är lättare att motivera gymnasieelever då de ser en direkt nytta eller användbarhet med sina studier. “Learners of all ages are more motivated when they can see the usefulness of what they are learning and when they can use that information to do something that has an impact on others – especially their local community.” (McCombs, 1996; Pintrich and Schunk, 1996, här citerat av Bransford et al, 2000). Vi anser således att om undervisningen bättre kan kopplas till verkligheten ökas gymnasieelevernas motivation för utbildning. ”Lärandet är aldrig begränsat till själva uppgiften. Eleverna fokuserar på situationen som helhet, med människor och i en fysisk omgivning. Ett varaktigt lärande handlar om verkligheten eller om något som erfars som verkligt i någon bemärkelse. Men problemet är att även om skolans sociala värld erfars som verklig är det långt ifrån självklart att skolundervisningens innehåll erfars som någonting som handlar om den ”verkliga” världen – den kulturella, sociala, fysiska värld i vilken den lärande lever” (Marton och Booth 2000: Här citerat ur Sanderoth 2002:110). Skall man som lärare lyckas hålla elevens lust att lära vid liv, är det viktigt att eleven kan identifiera sig med det som studeras, att det upplevs som relevant och meningsfullt samt att det är betydelsefullt för elevens fortsatta utveckling (Brophy 1999, Här refererat ur Sanderoth 2002:120). När man som lärare bestämmer kursinnehåll måste man först ta hänsyn till om det kan vara relevant för eleverna och tillämpligt utanför skolan. Anledningen till varför man valt ut ett visst innehåll måste tydliggöras i början av ett nytt arbetsområde. Brophy nämner ”life application”, alltså ett lärande med autentiska uppgifter som kräver att innehållet har hämtats utanför skolans väggar.

Innehållet skall också vara optimalt anpassat till elevens närmaste utvecklingszon. Detta begrepp definierades först av Vygotskij. Han menade att denna zon är det eleven klarar på egen hand utan stöd av andra samt det eleven förmår med stöd av till exempel läraren (Forsell 2005:123) Brophy tar även upp den viktiga aspekten att innehållet skall vara kopplat till elevens tidigare erfarenheter och upplevelser samt till lärandesituationen i sig – något som också tas upp inom andragogiken (Sanderoth 2002:120).

En annan aspekt som visat sig påverka elevernas lust eller engagemang att lära är lärarens förhållningssätt. Är läraren kunnig inom sitt ämne och själv visar sig intresserad så kan denne lärarens framställning präglas av en smittande inlevelse, vilket ökar elevernas intresse för området. Lyckas läraren få eleverna fascinerade av ämnet ökar deras vilja att veta mer och deras inre drivkraft får fart (Sanderoth 2002:112).

Ferenc Marton och Ingrid Carlgren skriver i sin bok *Lärare av imorgon* (2001) om vikten att skapa sammanhang i undervisningen. Lärarna, menar man, ska skapa miljöer för lärande, vilket både omfattar att skapa ett sammanhang som ger lärandet en mening och att utforma de uppgifter eleverna ägnar sig åt (Marton och Carlgren 2001:177). Ett liknade resonemang förs fram i boken *Lärarkompetens* (Maltén 1995) där man menar att kunskapen som lärs ut i skolan måste vara meningsfull och användbar. Han skriver ”Skolan får inte isoleras från samhället. En skola med *livet och verkligheten som lärobok* jämsides med de traditionella läroböckerna har större utsikter att upplevas som meningsfull av eleverna”(sic!) (Maltén 1995:133).

3.3 Historik - Från linjegymnasium till profilerade gymnasieskolor.

För att förstå bakgrunden till dagens kursutformande gymnasieskola och framväxten av de profilerade gymnasieprogrammen tecknas här en bild av gymnasieskolans utveckling och de viktigaste reformerna som format de frivilliga skolformerna.

Linjegymnasiet

De första stegen mot en mer sammanhållen och likvärdig gymnasieskola togs i början av 1970-talet. Lågkonjunktur och ökande arbetslöshet bidrog till att ungdomarna i högre utsträckning än tidigare ville studera vidare på gymnasiet. En reformering av utbildningssystemet behövdes. Det ansågs särskilt viktigt att ungdomarnas val mellan en yrkesutbildning eller en studieinriktad utbildning inte skulle stänga framtida utbildningsvägar. Gymnasieformen 1970 innebar att de fem linjerna i gymnasieskolan, yrkesutbildningarna och de tvååriga utbildningarna inom den så kallade fackskolan slogs samman till en gemensam skolform, gymnasieskolan (Skolverket 2000:62). Yrkesutbildningen genomgick de största förändringarna och konstruerades om så att de flesta linjerna hade ett gemensamt introduktionsår. Allmänna ämnen som svenska och matematik infogades i timplanerna. Den nya gymnasieskolan bestod av 25 linjer, en fyraårig, fyra treåriga och 20 tvååriga. Linjerna hade fastställda timplaner som angav antalet veckotimmar i varje ämne. Eleverna hade relativt få möjligheter att välja ämnen eller byta studievägar (Lund 2006:69). Redan i slutet på 1970-talet framfördes krav på att gymnasieskolan behövde reformeras. Studieorganisation och arbetsformer fungerade inte pedagogiskt tillfredsställande menade man. I Gymnasieutredningens betänkande *En reformerad gymnasieskola* (SOU 1981:96) ansåg man bland annat att det var för stor skillnad mellan de teoretiska och de praktiska utbildningarna. I utredningen föreslogs en ny gymnasieskola med breda ingångar och där teori varvades med

praktik (Sjögren 1994:109). Förutom gymnasieutredningen tillsattes ytterligare en stor utredning om gymnasieskolans yrkesinriktade utbildning, *Översyn av den gymnasiala yrkesutbildningen*, ÖGY. Ett av förslagen från ÖGY var att göra alla yrkesutbildningar treåriga med större inslag av allmänna ämnen och en stor del arbetsplatsförlagd utbildning, så kallad APU. Under åren 1988-1991 genomfördes en omfattande försöksverksamhet efter den modell som ÖGY föreslagit (Sjögren 1994:110). Försöksverksamheten utvärderades under budgetåren 1988/89-1990/91.

Gymnasiereformen 1991

Utifrån försöksverksamheten och utvärderingarna lades en proposition om en ny gymnasieskola och vuxenutbildning, *Växa med kunskaper - om gymnasieskolan och vuxenutbildningen* (Prop. 1990/91:85). En del av grunden för arbetet med en förnyelse av utbildningssystemet var att ansvaret för skolan hade decentraliserats. Mellan 1989 och 1990 hade riksdagen beslutat om att decentralisera verksamheten och genomföra en ny ansvarsfördelning. Det blev nu kommunernas uppgift att ansvara för skolans verksamhet utifrån de nationella styrmedlen. Den tidigare statliga detaljregleringen ersattes av en mål- och resultatstyrning. Den förändrade ansvarsfördelningen för skolan skulle göra det möjligt att anpassa gymnasieutbildningen till lokala behov samtidigt som lärare och elever fick större möjligheter att välja innehåll och arbetsformer (Skolverket 2000:21).

I propositionen *Växa med kunskaper* föreslog regeringen en treårig program- och kursuppbyggd gymnasieskola. Reformen innebar att varje program skulle innehålla en kärna av gemensamma ämnen och var en tydlig ambitionshöjning av framför allt de yrkesinriktade utbildningarna. Syftet var att skapa en flexibel utbildning som skulle kunna svara mot arbetslivets krav och förändringarna i samhället (Lindensjö, Lundgren 2002). En viktig grundtanke var det så kallade *livslånga lärandet*, medborgarna skulle ha möjligheter att utbilda sig under återkommande perioder av sitt liv. Det nya utbildningssystemet skulle vara flexibelt och ge möjligheter till val och omval under yrkeslivets gång. Genom en kärna av allmänna ämnen gav alla program allmän behörighet till högskolan.

Den nya kursutformade skolan kunde enligt regeringen, (Prop. 1990/91:85) bättre möta elevernas behov av att själva kunna påverka sin utbildning. Genom 16 nationella program riktade mot olika kunskapsområden menade man att eleverna skulle få större inflytande över sin utbildning och därmed också ta ett större ansvar för sina studier. För att höja kvaliteten på yrkesutbildningarna föreslogs att alla programmen skulle bli treåriga. Alla program skulle innehålla en stomme av obligatoriska ämnen, därutöver skulle det finnas karaktärsämnen som var typiska för programmet. Viss undervisningstid gavs också till individuellt val, lokalt tillägg och specialarbete. Programmen kunde också ha olika nationella eller lokala grenar (Sjögren 1994:113). De lokala grenarna kunde kommunen välja att inrätta efter kommunens behov eller för att tillgodose önskemål från eleverna (Sjögren 1994:159). Utöver de 16 programmen infördes ett individuellt program. För de 14 yrkesförberedande programmen föreslogs i propositionen att 15 procent av studietiden skulle förläggas till arbetslivet i form av arbetsplatsförlagd utbildning (APU). I beslutet om den nya gymnasieskolan 1991 slogs fast att varje kommun är skyldig att erbjuda samtliga ungdomar i kommunen som lämnat grundskolan utbildning på ett nationellt, specialutformat eller individuellt program (Sjögren 1994:145). Genom gymnasiereformen ändrades även intagningen till gymnasieskolan. I linjegymnasiet baserades intagningen på grundskolans medelbetyg men genom reformen ålades kommunerna att anpassa antalet platser efter elevernas önskemål om utbildningsinriktning (Skolverket 2000:62).

Valfrihet blev ett av ledorden under den borgliga regeringsperioden 1991-1994. Den så kallade skolpengen infördes och villkoren för att inrätta fristående skolor förbättrades. Elever och föräldrar fick större möjligheter att välja skola (Lindblad 2001). Skolpengsystemet innebär i korthet att gymnasieeleven kan välja utbildning och skola fritt. Skolpengen följer eleven och betalas till den utbildningsanordnare som eleven väljer. Detta har inneburit konkurrens inom utbildningsområdet och möjligheterna att starta och driva friskolor har ökat (Lund 2006:12).

Gymnasieskola 2000

Idag har gymnasieskolan 17 nationella program och ett individuellt. Gymnasieskolan har kompletterats med ett teknikprogram med syfte att locka fler elever och nya elevgrupper till tekniska utbildningar (Jarlén 2000:15). De tidigare grenarna har ersatts av inriktningar. Kommunerna kan välja att anordna lokala inriktningar av program så länge de nationella programmålen hålls. Det finns idag ett större utrymme för valbara kurser än tidigare. Detta utrymme kan utnyttjas av skolan för att ytterligare fördjupa en inriktning eller skapa en lokal profil (Jarlén 2000:32). Programmålen har blivit starkare vilket innebär att lärare i kärnämnen och karaktärsämnen i högre grad än tidigare måste samverka (Jarlén 2000:34). Detta har öppnat upp för fler gymnasieskolor att profilera sig. Elevernas ökade valfrihet och etableringen av friskolor är andra faktorer som bidragit till utvecklingen mot mer specialiserade och profilerade gymnasieutbildningar. Införandet av skolpengsystemet innebär att gymnasieskolorna idag i större utsträckning än tidigare konkurrerar om eleverna. Varje gymnasieskola måste tydliggöra och motivera varför eleverna skall läsa just deras program. Stefan Lund skriver i sin avhandling *Marknad och medborgare – elevers valhandlingar i gymnasieutbildningens integrations- och differentieringsprocesser* att valfrihetsreformerna syftar dels till att effektivisera gymnasieutbildningen via en ökad marknadsanpassning och konkurrensutsättning, dels till att öka elevernas medbestämmande och meningsskapande (Lund 2006). Inom den kursupbyggda gymnasieskolan får eleverna större möjligheter att göra individuella val. Detta skall enligt Lund ”förhindra återvändsgränder, vara programöverskridande och stimulera elevernas inflytande och motivation” (ibid. s 76).

Valet till gymnasieskolan som tidigare mest handlade om vilken linje som passade den enskilde eleven bäst omfattar idag även val av skola. Profileringar av gymnasieprogram kan vara ett sätt att locka elever till skolan. I föreliggande undersökning utreds om profilering i form av en mer verklighetsanknuten undervisning, även bidrar till att höja elevernas studiemotivation och lust att lära.

3.4 Samverkan skola arbetsliv

Tanken att skolan skall samarbeta med arbetslivet är långt ifrån ny. Redan Freinet talade om arbetets pedagogik och vikten av att tydligt koppla skolan till samhället i stort. Han visade på de stora möjligheter som gavs då man tog undervisningen utanför skolan och sökte kunskap ute i samhället (Forsell 2005:177).

Det finns idag en bred politisk enighet om att skola och arbetsliv bör samverka mer. Man menar att arbetslivskontakter är en viktig del i elevernas totala utbildning. Utbildningsdepartementet slår i sin rapport *Samverkan mellan skola och arbetsliv, Om möjligheterna med lärande i arbete*, fast att: ”Det finns idag en bred insikt om arbetslivets betydelse för ungas upplevelse av sammanhang och mening i skolarbetet samt dess betydelse

för socialisation och personlig utveckling” (Ds 2000:62 s 87). Göteborgsregionens kommunalförbund (GR) antog 2001 ett antal regionalpolitiska utbildningsmål där man särskilt lyfter fram att det är satsningar på utbildning och kompetensutveckling, ”det livslånga lärandet” som är den enskilt viktigaste framgångsfaktorn för en region/ett land (GR Utbildning 2001). Informationssamhällets snabba utveckling menar man, ställer andra krav på människor i utbildning och arbetsliv. Flexibilitet, kreativitet, förmåga att lösa problem och lära sig nya saker är kompetenser som lyfts fram som värdefulla för att möta framtidens behov. Göteborgsregionens kommunalförbund beskriver i en vision hur synen på lärande förändras i samhället. ”Utbildning och kunskapsbildning präglas alltmer av kreativa miljöer och processer, kvalitetsstyrning, projekt och nätverksarbete samt av problembaserat, lustfyllt, livslångt och samtidigt verklighetsanpassat och praktiskt lärande. Helhetssyn och tvärvetenskap sätts i fokus” (GR Utbildning 2001). Även tidningen Utbudet tar upp vikten av ett tätt samarbete mellan skola och näringsliv. ”Dagens elever är framtidens medarbetare och entreprenörer. De kommer snart att bestämma sig för vad de vill arbeta med. Då är det viktigt att de blivit inspirerade av näringslivet och de möjligheter som finns där. Samverkan mellan skola och näringsliv är den del av skolans uppdrag. Samverkan stärker kvalitén på utbildningen och gör den mer relevant.” Citat av Urban Bäckström, vd för Svenskt Näringsliv. (Utbudet, 2008:9)

Även i skolans styrdokument tar man upp vikten av att skolan samverkar med det omgivande samhället inklusive arbetslivet. I läroplanen för de frivilliga skolformerna (Lpf 94) anges:

Skolan kan inte själv förmedla alla de kunskaper som eleverna kommer att behöva. Det väsentliga är att skolan skapar de bästa samlade betingelserna för elevernas bildning, tänkande och kunskapsutveckling. Därvid skall skolan ta till vara de kunskaper och erfarenheter som finns i det omgivande samhället och som eleverna har från bl.a. arbetslivet.

Under rubriken 2.4 Utbildningsval – arbete och samhällsliv står att:

De frivilliga skolformerna skall nära samverka med den obligatoriska skolan, med arbetslivet, med universiteten och högskolorna och med samhället i övrigt. Detta krävs för att eleverna skall få en utbildning av hög kvalitet och få underlag för val av kurser på den utbildning eleven går, vidare studier eller yrkesverksamhet (Lpf 94).

Läroplanen drar också upp riktlinjer för personalen på skolorna. I riktlinjerna framhålls att läraren skall i sin undervisning ”utnyttja kunskaper och erfarenheter från arbets- och samhällsliv som eleverna har eller skaffar sig under utbildningens gång, utveckla kontakter med universitet och högskolor samt med handledare och andra inom arbetslivet som kan bidra till att målen för undervisningen nås, i utbildningen utnyttja kontakter med det omgivande samhället och dess arbets-, förenings- och kulturliv...” (Lpf 94).

I vilken omfattning skolorna och lärarna använder det omgivande samhället i undervisningen varierar troligen mycket mellan olika skolor och även mellan de verksamma lärarna. För att belysa och isolera viktiga framgångsfaktorer som bidrar till ett högre studieintresse hos eleverna undersöktes tre gymnasieskolor som har en uttalad profil mot arbetslivet och där man aktivt arbetar med att knyta undervisningen närmare verkligheten.

3.5 Skolorna vi undersökt

Skolorna valdes ut på grund av deras tydliga profilering mot yrkeslivet samt deras lyckade prestationer med att få ut sina elever på arbetsplatsförlagd utbildning, praktik eller studiebesök. Dessa skolor har uppvisat tydliga signaler om att deras satsningar på en mer specialiserad utbildning varit lyckade, exempel på detta är till exempel ett stort antal sökande elever till varje plats samt få avhopp. I och med att tanken med detta examensarbete är att bidra med tips till hur fler skolor och lärare kan arbeta på liknande sätt för att höja studiemotivationen hos sina elever ansåg vi dessa skolor vara goda förebilder för oss att studera.

Beskrivningen av skolorna grundar sig på deras respektive hemsidor, intervjuer med lärare och rektorer, samt egna iakttagelser under både besök och den verksamhetsförlagda utbildning vi haft under vår studietid.

3.5.1 Gullmarsgymnasiets naturvetenskapliga program med marinbiologisk inriktning

Marinbiologiska programmet har sina lokaler precis vid havet i Lysekil vilket ger skolan ett gynnsamt läge. Då inriktningen är specifikt inriktad på marinbiologi är läget också till stor fördel. Utbildningen är förhållandevis ny då den funnits i ca 13 år. Utbildningen är den enda i sitt slag i landet. Inriktningen har ett riksomfattande intag, vilket innebär att elever från hela Sverige kommer till Lysekil för att läsa naturvetenskapligt program med marinbiologisk inriktning. Utbildningen riktar sig mot elever som är studiemotiverade och som har ett stort intresse för biologi, i synnerhet marinbiologi.

Marinbiologisk inriktning är en del av naturvetenskapsprogrammet. Precis som de andra inriktningarna på programmet är den en studieförberedande utbildning med högt studietempo. Kurserna är i stort sett de samma som för övriga inriktningar. Man läser bland annat omfattande kurser i matematik, fysik, kemi och biologi. Det som skiljer marinbiologisk inriktning från övriga inriktningar inom naturvetenskapsprogrammet är att man läser 300 poäng marinbiologi. Marinbiologin är uppdelad i tre kurser. Den första kursen börjar under årskurs ett och kallas marin botanik och zoologi, men huvuddelen av de marinbiologiska kurserna ligger under andra och tredje läsåret. Kurserna i marinbiologi är förlagda till Havets hus, Lysekils publika akvarieanläggning.

Skolan samarbetar med forskningsstationerna Kristineberg Marina Forskningsstation (KMF), Tjärnö Marinbiologiska Laboratorium (TMBL), Fiskeriverkets Havsfiskelaboratorium och forskningsfartyget Argos. Eleverna får regelbundet besöka forskningsstationerna, främst Kristineberg som är belägen på andra sidan Gullmarsfjorden i Fiskebäckskil, en kort båtresa från skolan. Där får eleverna ta del av forskningsföreläsningar och göra vissa egna experiment på laboratoriet. Ett fåtal elever får också möjlighet att vara med under en till två veckor på forskningsfartyget Argos för att få se hur marinbiologer arbetar där ombord i verkligheten. Under utbildningen finns på schemat även en resa till Norge där eleverna tittar på späckhuggare. Resan innehåller även fler expeditioner bland annat fjällvandring och är mycket omtyckt av både lärare och elever.

3.5.2 Katrinelundsgymnasiets Bernadottegymnasium

Bernadottegymnasiet är ett relativt ungt gymnasium som grundades 1996. Det är en del av Katrinelundsgymnasiet och ligger i centrala Göteborg. Bernadottegymnasiet växte fram ur ett integrationsprojekt som kallades Operation Gränsland. Detta projekt initierades av dåvarande ÖB Bengt Gustafsson. Medverkande i projektet var bland andra polisen, försvarsmakten och Fryshuset. Syftet med projektet var att på sikt minska friktioner mellan olika ungdomsgrupper.

Bernadottegymnasiet samarbetar idag med fem uniformsyrken vilka är: polis, militär, brandförsvaret, tull och kustbevakning. Skolan betonar särskilt de grundvärderingar som finns i dessa yrken det vill säga ordning, uppförande, kamratskap, tidspassning, samarbete etc. Eleverna på skolan får göra studiebesök och praktik på arbetsplatserna och särskilt utsedda mentorer från yrkena håller i viss utbildning. Det finns ett tätt samarbete med yrkeslivet genom bland annat ämnesanknuten praktik och yrkesintroduktion. Skolan arbetar även med teman och projekt, där alla elever skall känna sig delaktiga.

Tanken med gymnasiet är att det skall hjälpa räddningstjänsten, försvarsmakten, polismyndigheten, kustbevakningen och tullverket med rekrytering från grupper de annars har svårt att nå, bland annat flickor och ungdomar med invandrarbakgrund. Utbildningen är ett treårigt specialutformat gymnasieprogram som bygger på samhällsvetenskapsprogrammet. Områden som idrott och hälsa samt kropp och själ är grundstenar i utbildningen. Kropp och själ består bland annat av friluftsdagar och naturupplevelser, styrketräning och motion – med andra ord en medveten och sund livsstil. Den psykiska träningen och hälsan ingår också i dessa ämnen. Skolan har också som uppgift att vara studiemotiverande för elever som kan tänkas ha svårt att klara ett traditionellt gymnasieprogram. I år, 2007, arbetar skolan även med att försöka nå nya branschkontakter som tangerar uniformsyrken, till exempel inom bevakningsbranschen.

3.5.3 Burgårdens utbildningscentrums hantverksprogram/frisör

Burgården ligger i centrala Göteborg. Skolan har ett riksomfattande intag och idag går här ca 2000 elever och det finns ca 300 anställda. Burgården har ca 15 gymnasieprogram och även vuxenutbildningar. På Burgården studerar idag ca 170 blivande frisörer. Detta är en av landets största frisörskolor med ett bra rykte och ett mål att bidra till att göra utbildningen bättre. Utbildningen är grundläggande och ger yrkesförberedande kunskaper och insikt i frisörföretagarnas villkor. Utbildningen ger behörighet till högskolan. Samverkan mellan karaktärsämnen och kärnämnen ger eleverna en helhet i utbildningen. Undervisningen är mycket praktiskt inriktad och förbereder eleverna för fortsatt utveckling inom frisöryrket. Burgårdens frisörskola har även kontakter med frisörskolor i andra länder för internationellt utbyte. En viktig del av utbildningen är den arbetsplatsförlagda salongstiden (APU). Burgården har ett pilotprojekt där eleverna är med i ett utökat samarbete med branschen. De är ute fler dagar i veckan på salong och får i och med detta en större erfarenhet av hur det fungerar ute i verkligheten. Detta projekt avslutas juni 2008 och kommer då att utvärderas för att se om frisörskolan ger branschen de frisörer som den önskar. Tanken med projektet är att skolan och branschen tillsammans skall jobba för att få en yrkeskår som verkligen har med sig den kunskap som yrket kräver.

Burgårdens frisörskola har en förhoppning om att kunna utveckla samarbetet med branschen för att kunna utbilda bättre frisörer. Burgården har därför ett nära samarbete med branschorganisationen Sveriges Frisörföretagare och Frisörernas Utbildnings Framtid (FUF). Skolan har också ett aktivt tävlingsintresse och deltar samt arrangerar flertalet nationella tävlingar. Detta anses kunna motivera eleverna till att lära sig de moment som annars kan kännas tråkiga och svåra.

Frisörutbildningen har genom åren sett mycket olika ut. Innan frisörskolorna startades fick de som ville bli frisörer gå som lärlingar på salong under fyra år innan de tog sitt gesällbrev. Från början fick eleven välja om de ville bli dam- eller herrfrisör. Det var först på 80-talet som frisörerna blev både dam- och herrfrisörer. Frisörutbildningen under 80-talet fram till mitten av 90-talet såg ut på följande sätt: Eleven fick gå två år på skola med i huvudsak hantverksteknik, svenska, samhällskunskap, idrott och engelska. Efter mitten av 90-talet gjordes utbildningen om till så som den ser ut idag (personlig kommunikation Gunnar Eriksson, 10 december 2007). Numera läser eleverna utöver sitt karaktärsämne även kärnämnen. De får således högskolebehörighet. Fördelar med högskolebehörigheten är att de elever som ångrar sitt frisörval kan fortsätta på högskola och läsa till något annat yrke efter avslutad gymnasieutbildning. Dock anser många lärare att frisörhantverket har fått stryka på foten på grund av detta. Burgårdens gymnasieskola vill nu ändra på detta och har därför valt att bjuda in frisörbranschen för ett tätt samarbete för att förbättra utbildningen. Ett tydligt samarbete mellan branschen och skolan kan vara det som behövs för att eleverna skall få det bästa av det bästa.

3.6 APU

Benämningen APU som nämnts tidigare, står för arbetsplatsförlagd utbildning. Det är kursplanestyrd tid och räknas till utbildning på det program som eleven går. Kommunen ansvarar för att se till att det finns tillräckligt med arbetsplatser för att eleverna ska kunna göra sin APU. Arbetsplatsförlagd utbildning är obligatorisk på yrkesutbildningar, men frivillig på studieförberedande. På de profilerade skolor som undersökts i detta examensarbete har skolorna olika mycket APU. Den arbetsplatsförlagda delen av gymnasieutbildningen är på de flesta yrkesförberedande program 15 veckor, fördelade över tre år. Då skall eleverna få se hur det går till i det tänkta yrke de valt. Inom de yrkesförberedande utbildningarna är den arbetsplatsförlagda utbildningen ett viktigt verktyg för att göra eleverna medvetna om hur dagens arbetsmarknad fungerar och vilka förväntningar som kommer att ställas på dem som blivande arbetstagare och medarbetare. Med tanke på att samhället står i ständig utveckling är det viktigt att skolorna har ett bra samarbete med näringslivet. Skolan i samarbete med APU-platsen kan utveckla goda läroprocesser. Det är då viktigt att den arbetsplatsförlagda utbildningen sker under ledning av kunniga handledare och att även de har ett engagemang och tar sig den tid som det behövs för att ha en elev på sin arbetsplats. Det är rektorns ansvar att försäkra sig om att handledaren har den kompetens som krävs.

Genom att få komma ut på APU-platsen och se hur man arbetar får eleven större insikt i utbildningen. Enligt läroplanen för de frivilliga skolformerna (Lpf 94) skall skolan eftersträva ett bra samarbete med arbetslivet. Detta eftersom skolan inte själv kan förmedla all den kunskap som eleverna behöver för livet efter skolan. Uppdraget som skolan har är att lära ut kunskaper och skapa de bästa möjligheter för elevens kunskapsutveckling. För att uppnå detta skall skolan ta vara på de kunskaper och erfarenheter som finns i det omgivande samhället genom att eftersträva ett bra samarbete med arbetslivet (Lpf 94). Att få inblick i yrket kan vara mycket betydelsefullt för eleverna då de kommer ut i verkligheten, i och med att de har större vetskap om vad som förväntas av dem.

4 Metod

4.1 Urval

Tre gymnasieskolor har på basis av sin tydliga profilering mot näringslivet valts ut inför denna studie. Dessa skolor är Gullmarsgymnasiets naturvetenskapliga program med marinbiologisk inriktning, Burgårdens utbildningscentrums hantverksprogram/frisör, samt Katrinelundsgymnasiets Bernadottegymnasium.

För att besvara den givna frågeställningen hur man på ett bra sätt kan knyta undervisningen i skolan närmare verkligheten och ett kommande yrkesliv valde vi att göra en enkätundersökning bland eleverna i årskurs tre, samt att göra intervjuer med lärare verksamma på de profilerade programmen. En kortare samt mer informell intervju med rektorerna på skolorna genomfördes också. Tonvikten lades på lärarintervjuerna. Avsikten med studien är att bygga den på lärarnas erfarenheter av de profilerade gymnasieskolorna eftersom syftet med undersökningen är att visa lyckade exempel på hur man kan knyta undervisningen närmare verkligheten och ett kommande yrkesliv. Syftet med enkätundersökningen bland eleverna är att få en översiktlig bild av hur de ser på sin gymnasieutbildning och i synnerhet programmets profilering. Enkätundersökning valdes eftersom man kan nå fler elever och slipper eventuella intervju effekter (Stukat 2005:43).

Val av elever

Årskurs tre-eleverna valdes ut med tanke på att de har mer erfarenhet av hur det är att studera på ett profilerat program än eleverna i årskurs ett och två. Totalt ingick 64 elever i studien, vilket är samtliga tredjeårselever på de tre undersökta programmen, med undantag av bortfall på grund av sjukdom eller dylikt. Fördelningen av elever bland de tre skolorna var relativt jämn.

Val av lärare

För att få exempel på hur man kan arbeta med en mer verklighetsanknuten undervisning togs beslutet att göra djupintervjuer med lärare som valdes ut från de ovan nämnda gymnasieskolorna. Två lärare per skola valdes ut med avseende på deras tid i yrket – en nedre gräns för verksamma år som lärare sattes till fyra.

När man arbetar med samtalsintervjuer gör man detta utifrån problemformuleringar för att synliggöra hur ett problem gestaltar sig (Esaiasson et al 2007:284). Intervjuerna är till sin uppbyggnad halvstrukturerade, vilket ger spelrum till att ställa frågorna i den ordning som situationen inbjuder till (Stukat 2005:39). Under intervjutillfället utgick intervjuaren från en intervjumall, se bilaga D. Följdfrågor användes för att komma längre och nå kärnan i de olika frågorna. Den halvstrukturerade intervjuformen underlättar för att framkalla spontana beskrivningar, grundade i intervju personens egen verklighet (Kvale i Esaiasson et al. 2007:298).

Även rektorerna för de respektive skolorna intervjuades för att få en mer fullständig bakgrund till skolans historik och profilering. Dessa intervjuer var till sin uppbyggnad mer informella och hade mer formen av ett vanligt samtal.

Skolorna är jämförbara på det vis att alla tre har en tydlig profilering. Det som skiljer dessa skolor åt är att frisörutbildningen är en yrkesutbildning och således mer praktiskt inriktad. Eleverna förväntas hitta arbete direkt efter avslutad utbildning. Bernadotte och Gullmarsgymnasiets utbildningar är däremot studieförberedande program.

I studien har inte någon hänsyn till genus tagits. En ingående analys ur genusperspektiv hade krävt ett större urval av elever och materialet hade inte varit möjligt att analysera inom givna tidsramar. Eftersom studien lägger tonvikten på lärarna och de exempel som dessa ger på hur man kan arbeta med en mer verklighetsanknuten undervisning bedömdes genusperspektivet som en mindre relevant fråga.

4.2 Etiska perspektiv

Innan enkätundersökningen genomfördes, kontrollerades åldern bland eleverna. I de fall eleverna var yngre än 18 år skickades det hem en tillståndsblankett till vårdnadshavarna (se bilaga A). Eleverna informerades om undersökningens syfte och garanterades anonymitet. Lärarna i intervjuerna ställde upp frivilligt och även de utlovades anonymitet. De fick även reda på att frågorna skulle komma att behandla deras profession. Personerna som deltog i studien är införstådda med att alla uppgifter kommer att behandlas konfidentiellt och att data som kan identifiera informanterna inte kommer att redovisas samt att materialet som insamlats endast kommer att användas till examensarbetet (Stukat 2005:132). Alla medverkande fick information om att det var ett examensarbete inom lärarutbildningen vid Göteborgs universitet som det hela handlade om. De informanter som så vill kommer att erbjudas att ta del av forskningsrapporten. Det bedömdes därför inte finnas några fler etiska överväganden att ta ställning till än de ovan nämnda.

4.3 Genomförande

Enkät

Då enkätundersökningarna delades ut bland eleverna var vi själva närvarande på två av tre gymnasieskolor för att kunna besvara eventuella frågor. Risken för bortfall ansågs även kunna minska på detta vis. På en av skolorna lämnades enkäten till ansvarig lärare med instruktioner. I enkäten förekommer sex frågor som använts i en tidigare C-uppsats, *Faktorer som skapar och stimulerar gymnasieelevers studiemotivation* (Melentieva 2007). Dessa var frågorna med nummer 8,9,13,14,15,16 (se bilaga C). Fråga 13 och 16 modifierades något för att bättre täcka in vår frågeställning. Frågorna valdes ut för att kunna göra en jämförelse mellan elevsvaren i undersökningarna. Alla frågor var emellertid inte lämpliga utan de frågor som valdes var de som ansågs passande även för vår studie. Egna frågor formulerades också för att på bästa sätt komma åt kärnan i vår frågeställning (fråga 1-7, 10-12 samt 17). Genom att använda oss av de tidigare frågorna kan undersökningen bidra till den kumulativa forskningen. Enkäten konstruerades så att det i merparten av frågorna fanns fasta alternativ i form av en skattningsskala från 1 till 10. Fem frågor var öppna frågor där eleverna fick uttrycka egna tankar och åsikter. Svaren på enkätfrågorna med fasta svarsalternativ sammanställdes genom att räkna hur många elever som markerat respektive alternativ. De öppna frågorna analyserades genom att svaren grupperades och jämfördes. De svar som var vanligast förekommande tas upp i analysen medan de mindre vanliga svaren endast omnämns.

Intervju

Innan intervjuerna med lärarna genomfördes, kontaktades lärarna och syftet med studien förklarades (bilaga B). De informerades också om vilka vi uppsatsförfattare var och varför vi ville komma och intervju just dem. Tiden som beräknades tas i anspråk meddelades också, både gällande elevundersökningen och hur lång tid varje enskild intervju skulle ta. Lärarna informerades också om att bandspelare skulle användas under intervjun. Informationen gavs via e-mail och telefonkontakt och/eller personligt besök. För- och nackdelar med att använda sig av bandspelare diskuterades. Lärarna uttryckte en viss ovilja gentemot att bli inspelade. Möjligheten att kunna lyssna avspänt och kunna ta korrekta citat senare bedömdes dock vara av större vikt och överväga nackdelarna. Hänsyn har dock tagits till att en del informanter känt sig något obekväma vid intervjutillfället.

Pilotintervju

En pilotundersökning genomfördes innan intervjuerna för att minska risken för senare fallgropar. En pilotundersökning kan identifiera svagheter i frågornas formulering och hjälper till att synliggöra andra eventuella problem i intervjufrågorna (Esaiasson 2007:273). Två stycken lärare intervjuades i vår pilotundersökning. Efter pilotundersökningen ändrades frågorna något för att de skulle bli lättare att förstå för informanterna. Frågorna har gjorts så enkla och begripliga som möjligt i enlighet med uttrycket ”Som man ropar får man svar” (Esaiasson 2007:273). I pilotundersökningen användes lärare vi träffat under vår verksamhetsförlagda utbildning.

Intervjufrågorna som användes var samma på alla tre skolor för att lättare kunna analysera svaren. Se intervjumall i bilaga D. Intervjuerna kommer inte att redovisas i sin helhet utan endast analysen av de samma. Intervjuerna gjordes på respektive lärares skola. Samtalet spelades in med bandspelare samtidigt som anteckningar gjordes. Intervjuerna tog mellan 40 till 70 minuter. Efter intervjun renskrevs anteckningarna med hjälp av banden. Formen för analysen på intervjuerna var kvalitativ. Frågorna som användes var av sådan karaktär att de var öppna och gjorde det möjligt att diskutera vidare. Till exempel: Hur ser profileringen ut i din undervisning?, Hur fungerar samarbetet mellan skola och näringsliv? Även följdfrågor som ”Kan du utveckla ditt resonemang?” har använts för att kunna få exempel på bra sätt att undervisa och få konkreta svar av de lärare som intervjuats. Genom att använda öppna frågor öppnas möjligheten upp för läraren att nämna alla de olika arbetssätt de menar främjar lusten att lära hos sina elever. Det faktum att lärarna fritt fick dela med sig av sina egna erfarenheter minskade risken att svaren skulle färgas av frågorna. Intervjuerna sammanställdes och analyserades efter de rubriker som användes i intervjumallen. Svaren sammanfattades och likheter och skillnader noterades. I analysen tas de generella mönstren som framkommit i lärarnas svar fram.

Även rektorerna för respektive skola intervjuades. Avsikten med dessa intervjuer var att höra efter hur tankarna gick då skolan startades, hur samarbetet med näringslivet flutit på, hur planerna för framtiden ser ut etc.

4.4 Validitet och reliabilitet

Ambitionen är att kunna försäkra undersökningens tillförlitlighet för att visa på dess användbarhet. Validitet berör vad som mäts i en undersökning. Det kan beskrivas som ett mått på om man i sin undersökning verkligen mäter eller undersöker vad man avser att undersöka (Stukat 2005:125). Vi anser att vår undersökning har god validitet i och med att enkätundersökningen ger en bra sammanfattning av elevernas bild av skolans profilering, svarsfrekvensen har varit hög och eleverna upplevdes engagerade i att svara på enkäten. Djupintervjuerna täcker på ett bra sätt in olika aspekter på profileringens betydelse för lärarna och ger en god inblick i lärarens dagliga arbete med att knyta undervisningen till verkligheten. Vi som skriver detta examensarbete har även gjort vår verksamhetsförlagda utbildning på två av de tre undersökta skolorna, vilket medför att lärarna inte kan säga en sak i intervjuerna och göra en annan i klassrummet.

De metoder som valts ger oss bra underlag för att besvara vår frågeställning då materialet är varierat och bortfallet mycket litet.

Reliabilitet beskriver hur undersökningen genomförts och innefattar själva undersökningens kvalitet, det vill säga, hur korrekt resultat som kan nås och hur noggranna vi varit i undersökningsprocessen (Stukat 2005:125). Reliabilitet kan även kopplas till intersubjektivitet, som består i huruvida någon annan forskare kan göra om vår undersökning och uppnå liknande resultat.

Studiens generaliserbarhet är endast intressant i och med att vår avsikt är att visa på lyckade exempel på hur man i gymnasieskolan kan knyta undervisningen närmare verkligheten. Det kan alltså finnas andra skolor som uppvisar sina egna mallar för framgång, som inte liknar de vi funnit. Undersökningsmaterialet i studien är begränsat och vi har därför en svagare form av generalisering (Stukat 2005:129). Vår förhoppning är emellertid att våra resultat är så pass generella så att de kan komma till användning på alla gymnasieprogram oavsett skola.

5 Resultat

5.1 Sammanfattning av elevenkät

Totalt 64 elever besvarade elevenkäten.

Fråga 1. Med denna fråga ville vi komma åt huruvida det var profileringen som avgjorde valet av gymnasieprogram. Eleverna markerade svaret på en skattningsskala där alternativ 1 motsvarar inte alls och 10 betyder mycket. Se resultaten i nedanstående tabell.

Tabell 1. Påverkade profileringen dig att välja denna utbildning?

Svarsskattning	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Svarsfrekvens % (n=64)	0	0	2	3	6	2	6	27	14	41

I fråga 2 fick eleverna en öppen fråga där de fick skriva vilka andra faktorer som påverkade deras val. Elevernas svar handlade i huvudsak om skolans sociala miljö och huruvida skolans rykte och stämning var bra. Exempel på elevsvar är: ”Liten skola med bra kontakt med lärarna”. Några elever svarade att de kände personer som gick på programmet, att det var bra med mycket träningsmöjligheter och att utbildningen var varierad. De poängterade också att utbildningen gav bra social kompetens. Många elever svarade att möjligheten att flytta hemifrån och träffa nya vänner var betydelsefull för valet.

Elevernas förväntningar behandlades i fråga 3. De flesta elever svarade att deras förväntningar i hög grad har uppfyllts.

Tabell 2. Har dina förväntningar på programmet uppfyllts?

Svarsskattning	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Svarsfrekvens % (n=64)	0	0	3	0	0	8	19	23	17	30

En majoritet av eleverna svarade i fråga 4 att valet av gymnasieprogram kommer att påverka deras yrkesval. 66% av eleverna tror att valet kommer att påverka deras yrkesliv.

Fråga 5 belyser profileringens eventuella fördel i utbildningen. De elever som går en utbildning med mycket APU har svarat att det är till fördel med profileringen då de får större insikt i yrket och god inblick i yrkesgrupperna. De känner sig också mer förberedda inför sitt kommande yrkesliv. Eleverna på studieförberedande program uttrycker i sina svar att profilens största fördel är att det är roliga kurser som ”lättar upp” i övriga studier och att variationen med praktik, studiebesök och resor gör att programmet är roligt att gå på. Många tycker också att de genom att få en djupare förståelse för karaktärsämnena lättare kan ta till sig andra kurser i skolan.

Ifråga 6 ville vi veta om det fungerat bra på eventuell APU-plats. De flesta eleverna som har haft APU tycker att det har fungerat bra. Se tabell nedan. 27 av eleverna har inte haft APU.

Tabell 3. Tycker du att det har fungerat bra på APU-platsen (om du haft en sådan)?

Svarsskattning	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Svarsfrekvens % (n=37)	0	0	0	3	3	3	8	22	11	51

I fråga 7 ville vi se på om det externa besöken gjorde någon skillnad i elevernas studieintresse. Eleverna skattade sina svar på en skala där 1 motsvarade Nej, inte alls och 10 motsvarade Ja, mycket. 81 % av eleverna markerade alternativ 7-10 (se tabell 4 nedan) och menar att studiebesök, APU eller liknande gjort dem mer intresserade av ämnena i skolan.

Tabell 4. Tror du att studiebesök, APU eller liknande har gjort dig mer intresserad av ämnena i skolan?

Svarsskattning	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	ej svarat
Svarsfrekvens % (n=64)	3	0	2	5	3	5	19	27	5	30	3

Fråga 8 handlade om hur väl skolan möter elevernas behov av kunskaper som de anser vara nödvändiga för att klara sig på egen hand i livet. Se resultaten i tabellen nedan. Alternativ 1 betyder inte alls och alternativ 10 betyder mycket väl. Eleverna ansåg att skolan är relativt bra på att ge kunskaper för att klara sig på egen hand i livet.

Tabell 5. Tänk dig kunskaper/färdigheter som du tycker är nödvändiga för att klara dig på egen hand i livet. Hur väl möter skolan dina behov av sådana kunskaper?

Svarsskattning	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	ej svarat
Svarsfrekvens % (n=64)	2	2	2	5	5	17	22	17	17	11	2

I fråga 9 undersökte vi var eleverna får sina kunskaper ifrån, förutom från skolan. För de elever som har APU-plats var den en viktig källa för kunskapsinhämtning. Andra svarar vänner, familj, samhället, Internet, tv och fritidsintressen. De elever som har eget boende tycker att detta ger dem mycket kunskap och erfarenheter för att klara sig i livet.

I Fråga 10 och 11 ville vi veta elevernas mål för framtiden och om de visste hur de skulle göra för att nå sina mål. 70% visste vad de ville arbeta med i framtiden och 64% svarade att de visste hur de skulle nå detta mål.

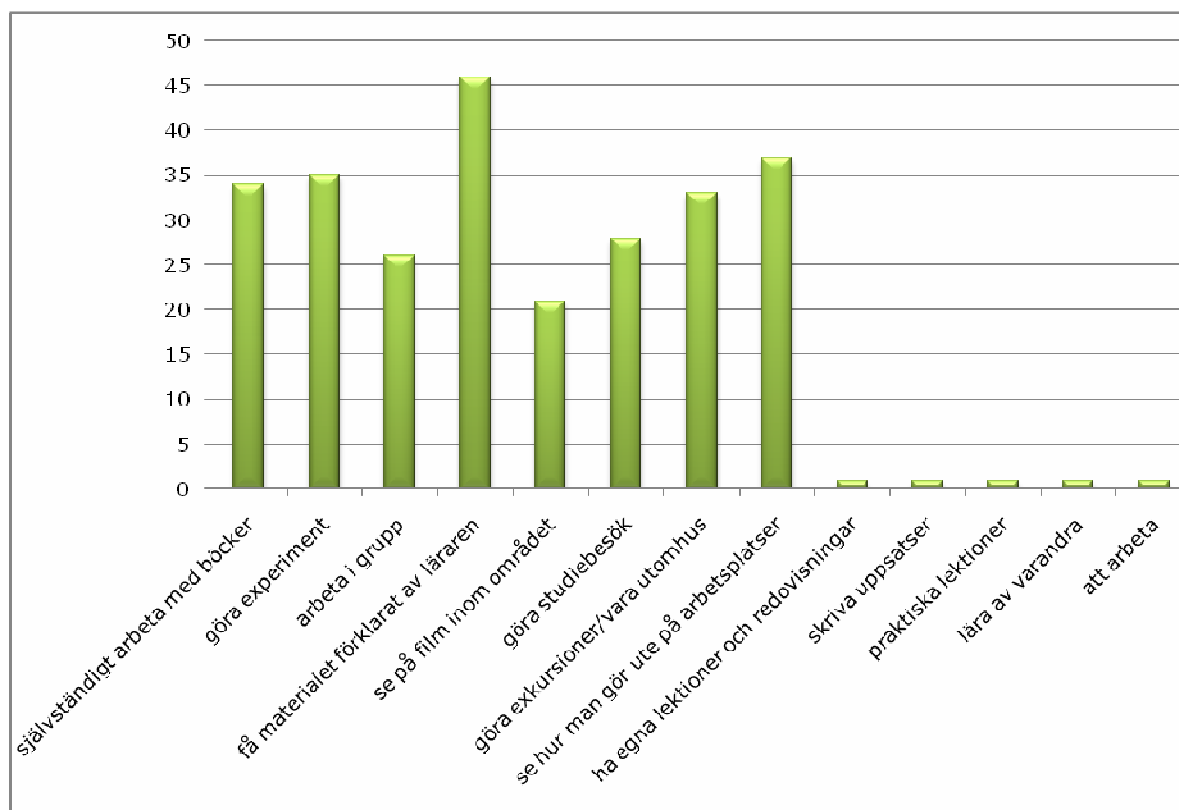
I fråga 12 frågade vi efter hur mycket inflytande i undervisningen som eleverna tyckte att de hade. De flesta elever har svarat på med en skattning 6-7 på skalan. Vilket betyder att de anser sig ha relativt mycket att säga till om kring skolans undervisning.

Tabell 6. Hur mycket får du vara med och bestämma över undervisningen?

Svarsskattning	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Svarsfrekvens % (n=64)	0	2	5	8	16	27	28	14	0	0

Fråga **13** har eleverna kryssat i vilka sätt som passar dem bäst när det kommer till kunskapsinhämtning. Resultaten av de fem högst rankade svaren redovisas i figuren nedan. En majoritet av eleverna ansåg att de lärde sig bäst då de får materialet förklarad av läraren.

Figur 1. Vilket/vilka sätt att lära sig på passar dig bäst? (välj ett eller flera alternativ och rangordna dem där 1 är bäst).

I fråga **14** ville vi se om eleverna tycker att praktiska aktiviteter och problemlösning ökar intresset för studier. På skattningsskalan motsvarade alternativ 1 "I låg grad" och 10 "I hög grad". 85 % av eleverna på de profilerade programmen tycker att praktiska övningar ökar studieintresset.

Tabell 7. Tycker du att praktiska aktiviteter och problemlösning ökar ditt intresse för studierna?

Svarsskattning	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Svarsfrekvens % (n=64)	0	0	3	2	6	5	16	23	19	27

Med fråga **15** ville vi se hur viktigt det var med kopplingar till verkligheten. Majoriteten har svarat att det är mycket viktigt. Hela 45 % av eleverna har markerat alternativ 10 på skattningsskalan. Bara en elev har svarat att verklighetsanknytningen inte har någon betydelse. Se tabell nedan.

Tabell 8. Hur viktigt tycker du att det är, att dina studier kopplas till verkliga livet/verkligheten?

Svarsskattning	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Svarsfrekvens % (n=64)	2	0	0	0	5	3	14	23	8	45

Fråga **16** behandlar vilka faktorer som gav eleverna lust att studera. Eleverna på det yrkesförberedande programmet framhåller att det är det framtida yrket som främst motiverar dem till studier. I övrigt svarar eleverna överlag att det är varierad undervisning och engagerade lärare som ger dem lust att studera. Ett intressant ämne och att de kommer att få nytta av studierna är andra saker som eleverna tar upp som viktiga. ”När jag vet att ämnet är roligt och att jag får ut något av livet”. Andra svar som förekommer är att träffa människor, en bra gemenskap och trevlig skolmiljö. En del elever från studieförberedande utbildningar menar att ta studenten med bra betyg är viktigt för framtiden och motiverar dem till studier. ”Att få bra betyg → komma in på en bra utbildning → ett välbetalt arbete”.

I fråga **17** ville vi se hur eleverna tycker att undervisningen kan förbättras från både skola och arbetslivshåll. Här tar eleverna upp följande: Förbättrat samarbete mellan APU-plats och skola. Fler lärare på lektionerna. Mer praktiskt arbete. Lite mer teori. Skolan behöver vara mer flexibel vad gäller idéer från elever. Inte så mycket praktik på salong. Inte så långa dagar i skolan. Mer kurser för handledarna. Handledarna behöver ta sig mer tid. Lyssna mer på eleverna. Förklara nyttan med lektionen. Bättre utbildade ämneslärare! Mer allmännyttig kunskap som till exempel hur man sköter eventuella låneansökningar och privatekonomi. Mer fysiska aktiviteter. Mer utomhusaktiviteter. Mer exkursioner. Mer individuellt anpassade kurser. Tydligare koppling till arbetslivet. Mer väsentlig kunskap. Jämnare studietakt. Mindre stress. Öka det varaktiga lärandet. Visa att det man lär sig kommer att vara till nytta i framtiden. Minska pressen. Ökad struktur. Fler praktiska tillämpningar. Tänk mer på vad som kan vara bra för eleverna. Flexitid. Fler besök från arbetslivet i skolan. Ökat engagemang hos lärarna. En elev uttryckte att man själv måste ha vilja och vara motiverad.

I fråga **18** där vi uppmanade eleverna att lägga till något de upplevde att vi missat, har eleverna inte uttryckt något som de inte svarat på innan.

5.2 Resultat av lärarintervjuer

Vi har intervjuat två lärare från de tre olika skolorna under cirka en timmes tid. Här i resultatdelen (nedanstående) kommer vi att redovisa de svar vi erhållit under de rubriker vi haft framför oss i intervjumallen (se bilaga D).

5.2.1 Lärarnas bakgrund

De lärare vi haft kontakt med har haft en mycket varierande bakgrund. Vissa av dem har arbetat som lärare under hela sitt verkamma yrkesliv medan andra har haft en hel del olika tidigare arbeten. En del har haft yrken med anknytning till den profilerade de nu arbetar inom medan en del andra har haft helt andra inriktningar. De lärare som hade erfarenhet från andra yrken än lärare såg detta som positivt då de kunde ta exempel på hur diverse undervisningsmoment kunde användas ute i samhället. En annan lärare tog upp aspekten att all erfarenhet är nyttig i skolan. Det är också viktigt att känna sig själv. ”Allt som ger skinn på näsan är positivt” (personlig kommentar från en lärare).

Vi har aktivt valt ut lärare som haft minst 4 år i yrket i och med att vi ansåg dessa har större erfarenhet och således borde kunna ha fler tips att ge andra lärare. Antal år i yrket har således varierat från 4 till 38. Några av lärarna hade tidigare arbetat på traditionella gymnasieskolor och vi frågade då om de upplevt någon skillnad hos till exempel elever, skolläring, bland skolmaterial eller annat. De svar vi fick här handlade mest om eleverna. Elevgrupperna upplevs som mer homogena på de profilerade programmen då det ofta är ett visst sorts elevklientel som söker sig till dessa utbildningar. Detta upplevs som positivt i undervisningssammanhang men kanske negativt för eleverna själva då lärarna anser att det är nyttigt för eleverna att träffa olika sorters människor. Lärarna upplevde också eleverna som mer frigjorda i och med att många behövt flytta hemifrån för att kunna gå på dessa speciella skolor. Eleverna anses också vara mer krävande då de gärna vill vara med och bestämma lite mer över undervisningen än de ”vanliga” eleverna. De flesta tar också ett större ansvar för sina studier.

Orsakerna till hur det kom sig att de vi intervjuat valde att bli just lärare varierade mycket. En lärare hade tidigare utbildat sig till ingenjör men inte kunnat hitta någon anställning och således valt att fortsätta läsa till lärare. En lärare tog upp sin passion för sina ämnen samt ett stort intresse av att arbeta med ungdomar och såg således lärarjobbet som en god möjlighet att kunna kombinera dessa båda intressen. Ett par andra hade alltid velat bli lärare medan en såg läraryrket som sin chans att kunna göra skillnad och framförallt förändra miljö- och demokratiperspektivet efter att tidigare ha varit verksam inom diverse miljöanknutna yrken.

Svaren på frågan huruvida lärarna aktivt sökt sig till de profilerade gymnasieskolor där de nu arbetade varierade något men de flesta sade sig ha gjort det. Lärarna uttryckte också vikten av sitt eget engagemang och intresse av de ämnen de undervisade i. Denna entusiasm ansågs smitta av sig på eleverna och på så vis öka lusten att lära. Ett gott klimat på skolan gjorde också sitt till att öka både engagemanget hos lärare och elever.

5.2.2 Profilerings betydelse

Profilerings betydelse varierade mycket beroende på huruvida den intervjuade läraren arbetade inom kärnämnen eller karaktärsämnen. De lärare som hade karaktärsämnen upplevde profileringen vara till stor nytta både för sin egen samt för elevernas del. Lärarna som arbetade inom kärnämnen hade dock ibland svårare att få in profileringen i sin undervisning. Lärarna inom de humanistiska ämnena på Bernadotte gymnasiet hade dock inget problem med detta då hela skolan arbetar ut mot samhället. Andra kärnämneslärare talade om det positiva med att arbeta tematiskt över ämnesgränserna för att bättre få in profileringen i kärnämnen.

Det talades även om att profileringen gav en röd tråd i utbildningen. Den gav också anledningar att faktiskt ta sig utanför skolbyggnadens väggar vilket på traditionella gymnasieskolor ibland får stryka på foten på grund av tidsbrist. Denna tid utanför skolan med bland annat träffar med forskare samt andra yrkesverksamma gav också upphov till framtida nätverk för eleverna.

Eleverna upplevdes också ta större ansvar för sina studier. Det som kunde upplevas negativt var ett högre tempo och större press på eleverna med långa arbetsveckor. För lärarna själva lades mer tyngd på utvärdering och reflektion över den egna verksamheten. Lärarna ville dock inte utöka profilerings betydelse eller mängd då de fortfarande värnade om kärnämnen. Alla lärare menade också att lagom är bäst. En fara med att klämma in profileringen i alla ämnen skulle kunna göra det löjligt och krystat vilket inte är önskvärt. I många fall innebar redan profileringen ett utökat program med relativt långa arbetsveckor för eleverna, vilket gör att det inte finns mer tid att ta av. Lärarna menade också att det inte är bra att endast ha profilerade gymnasieskolor i och med att eleverna redan tidigt skulle bli för uppdelade. Skolan bör kunna fortsätta att fungera som den viktiga mötesplats den är.

Andra positiva aspekter av profileringen, som lärarna uttryckte, var att den ger eleverna en inblick i vad som är det centrala i den utbildning de valt. De får en tydligare målbild av vad som förväntas av dem, vilket lärarna upplevde bidrog till att de ansträngde sig mer.

Profileringen påverkar också eleverna i den utsträckning att de känner sig som en egen liten grupp inom den större gymnasieskolan. De profilerade gymnasieskolor vi undersökt har nämligen fungerat som en underenhet till en traditionell gymnasieskola. ”Detta skapar en starkare gruppsammanhållning där vi som lärare ofta ser dem hjälpa varandra med diverse skolarbete även efter ordinarie skoltid” (personlig kommentar från en lärare).

För elevens egen del anser lärarna att profileringen och den medföljande insikten i ett kommande arbetsliv gör dem mer anställningsbara. De får en ökad social kompetens och får en större servicekänsla. Dessa elever upplevs också som mer mogna och ansvarsökande.

Lärarna från de studieförberedande programmen talade också om de elever som väljer den profilerade gymnasieskolan för att sedan inte välja att fortsätta inom ett yrke med koppling till den aktuella profileringen. Även dessa elever anses dock ha nytta av den då de ofta tycker att profilkurserna är roliga. Denna känsla smittar även av sig på de andra ämnena och eleverna upplevs som mer motiverade även inom dessa. Allt som kan hjälpa till att bidra till en högre studiemotivation hos dagens gymnasieelever anser dessa lärare vara oerhört viktigt med tanke på hur ofta man i dagspressen läser om avhopp och elever med ofullständiga betyg.

5.2.3 Kontakten mellan skola och näringsliv

Samarbetet mellan skola och näringsliv upplevde lärarna som mycket välfungerande. De lärare som undervisade inom kärnämnen efterfrågade dock en större inblick i vad eleverna gör på sin praktik eller arbetsplatsförlagda utbildning. Detta menade lärarna skulle kunna underlätta för att kunna integrera profileringen i sin egen undervisning. Det är också positivt att många av de övriga lärarna på skolan aktivt sökt sig till den aktuella skolan vilket bidragit till ett positivt klimat och god trivsel. Dessa lärare har även med sig egna naturliga kontakter till näringslivet. Kopplingen till yrkeslivet ger också en större andel vuxenkontakt i skolan då de till exempel blir besökta av gästföreläsare och av de för eleverna utsedda mentorerna från arbetsplatserna. Ju fler vuxna som eleverna möter desto bättre anser lärarna.

En del lärare har dock upplevt ett stort motstånd hos en del arbetsplatser mot att ta emot elever. Detta har dock endast gällt nya arbetsplatser och motståndet har i regel försvunnit efter att man har etablerat en kontakt och man har sett att det fungerar bra med eleverna. En kontinuerlig kontakt med arbetsplatserna ger ett bättre samarbete och är mer givande för båda parter. Särskilt lyckat har det varit i de fall där eleverna fått APU/studiebesök/praktik minst en gång i veckan.

Lärarna är rörande överens om att det är oerhört viktigt med ett bra förarbete i skolan innan man till exempel ger sig av på studiebesök. Eleverna bör även hållas aktiva och känna sig delaktiga under hela besöket. Det bästa är om de till och med kan få vara med och göra en verklig insats som kommer till nytta på arbetsplatsen. Innan man lämnar skolan skall man vara noga med att ha ett väl utarbetat syfte med studiebesöket hävdar lärarna.

Lärarna anser också att det är viktigt att ha regelbunden kontakt med de arbetsplatser som besöks av elever. Detta är särskilt viktigt för frislärarna då deras elever är ute på arbetsplatsförlagd utbildning under en stor del av skoltiden. Det upplevs som viktigt att både lärare och handledarna ute på arbetsplatserna är uppdaterade på vad som händer i den andra verksamheten. Ett lyckat koncept har varit loggböcker som fylls i av både elev och handledare. Något som efterfrågas av alla de intervjuade lärarna är handledarutbildningar. En del handledare på arbetsplatserna upplevs som vilsna i hur de skall ta hand om sina tilldelade elever. En handledarutbildning hade också hjälpt till att kvalitetssäkra utbildningen samt göra den mer likvärdig.

Ett problem som skolorna har är dock att finna tillräckligt med arbetsplatser som har möjlighet att ta emot gymnasieelever. Klasstorlekarna är också något som bromsar. Klasser på över trettio elever är ofta svårhanterbart utanför skolan. Drömscenariot enligt alla lärarna är dock att alla elever får komma ut och få en ordentlig insyn i det kommande yrkesområde de valt.

5.2.4 Eleverna

Svaren på hur profileringen har påverkat eleverna varierade mellan lärarna. Man tog upp saker som att ”tänket” har utvecklats. Lusten att lära för lärandets skull anses också ha ökat – trots att eleverna själva vill ha mål och förstå varför de skall lära sig vissa saker. Återigen togs vikten av en specifik målbild upp. Att eleverna ser sig själva i en positiv framtid som de faktiskt kan komma att uppnå.

Något som alla lärare tyckte var viktigt var att sätta in lärandet i sammanhang – gärna med koppling till verkligheten utanför skolan. En lärare arbetade mycket med att måla upp

scenarier till varje ny undervisningsserie, allt för att skapa en större känsla av sammanhang och en ökad anknytning till världen utanför skolan. Eleverna bör från början förstå vad syftet är och vilka mål som skall uppnås efter avslutad lektionsserie. Det är också positivt att arbeta med problemlösning där eleverna inte följer färdiga instruktioner utan istället får arbeta sig fram till egna lösningar. På så vis ökar den egna problemlösningsförmågan och kreativiteten stimuleras. En laboration kan till exempel börja med ett problem som eleverna får en viss tid på sig att försöka lösa, för att sedan agera ut sina lösningar eller jämföra dem med laborationshandledningen. På detta vis närmar man sig mer ett kommande yrkesliv då de problem man möter på arbetsplatsen inte har färdiga lösningar eller levereras med instruktioner till hur man bäst bör gå till väga. Lärarna arbetar därför med att minska antalet instruktioner och endast ge grunder för att öka elevernas egen kreativitet samt förmåga att komma till egna lösningar.

Lärarna upplever också att det är en fördel att det är nära till verkliga sammanhang – att man som marinbiologilärare till exempel efter avslutad teoripass kan gå ner till klipporna och havet för att titta närmare på hur alger och djur ser ut. Det är viktigt att på så vis skapa en direkt anknytning till det man tidigare endast behandlat teoretiskt. Skolorna vi valt ut som lärarna arbetar på ligger således mycket strategiskt. Gullmarsgymnasiet ligger precis vid havet i Lysekil med närhet till flertalet forskningsstationer samt Havets Hus. Katrinelundsgymnasiets Bernadotte gymnasium hittar vi mitt emot polismyndigheten och kommande Rättcentrum. Burgårdens utbildningscentrum ligger mycket centralt med god kundgenomströmning. Lokalerna används också för fortbildning av yrkesverksamma frisörer, samt sammankomster och tävlingar.

Lärarna tar också upp elevernas möte med skola och verklighet. Detta kan ibland upplevas som chockartat då de haft orealistiska och fantasifulla idéer kring sitt framtida yrkesval. ”En del elever kan tappa suget för utbildningen ett tag. Men det är bra att de landar i en mer verklighetsförankrad bild av yrket. ”De flesta kommer faktiskt igen efter ett litet tag” (personlig kommentar av en lärare).

Andra aspekter som lärarna tar upp är lokalernas betydelse. Frisörlärarna är positiva till sina ljusa och öppna lokaler vilket de anser ger piggare elever, medan en utav lärarna på Gullmarsgymnasiet talar om trångboddhet och trista utrymmen.

5.2.5 Tips till andra lärare

En lärare talar under intervjun om vikten av att sålla sitt ämne. Det viktigaste är inte att hinna igenom hela den valda läroboken utan sålla utefter det man anser vara användbart ute i samhället. Det är viktigare att eleverna skapar sig en förståelse av ämnet som sådant, än att de kan rabbla teorier som de ändå sedan snart glömt bort. Denne lärare anser också att detta mest är ett problem som drabbar nya lärare – att de är rädda för att frånga läroboken. Samme lärare understryker också vikten av att återigen skapa sammanhang i lärandet. För att göra detta skapar denne lärare som förut nämnts scenarier. Det är även viktigt att visa en tydlig röd tråd i undervisningen och arbeta efter en väl fungerande planering.

Andra lärare lyfter återigen fram aspekten att eleverna verkligen vet vad det är de utbildar sig till. Eleverna bör ha en så klar bild som möjligt av sitt framtida yrkesval för att inte bli obehagligt överraskade senare. Detta kan också öka elevernas motivation till att orka studera även de lite tråkigare ämnena eller momenten som ingår i den valda utbildningen.

En av lärarna på den mer praktiska utbildningen belyser vikten av att vara borta från skolan i lagom utsträckning. Dennes elever är ute tre dagar i veckan av fem vilket läraren anser vara aningen för mycket. Tre dagar i skolan skulle ge lärarna bättre kontroll över elevernas utbildning och således underlätta för likvärdighet och kvalitetssäkring. Även här tas kontakten med handledarna upp. För en lyckad utbildning krävs att man som lärare aktivt följer upp vad som sker på den arbetsplatsförlagda utbildningen och har ett gott samarbete med elevernas utsedda handledare. Samma lärare trycker också på vikten av en god och tydlig planering där eleverna lätt kan se den röda tråden. Denna lärare vill också göra eleverna delaktiga i planeringen av undervisningen. Det är viktigt att det finns tid till att reflektera över och planera undervisningen. En bra verklighetsanknuten undervisning kräver mer tid.

Lärarna belyser också vikten med att alla elever blir sedda och bekräftade. Detta kan vara lättare för dem som arbetar inom den mer praktiska utbildningen där man normalt stannar till en stund hos varje elev och ger tips om hur denne skall gå vidare inom ett visst moment. Inom de mer teoretiska ämnena där undervisningen ofta sker i helklass kan detta upplevas som svårare. Elever kan här passera mer obemärkt vilket ofta försämrar deras lärande. Det är också viktigt att möta eleven där den är i sin utveckling. Ett nära arbete i lärarlag underlättar och gör det möjligt för alla elever att bli sedda samt öppnar för reflektion kring den egna undervisningen. En god kommunikation lärarkollegor emellan är således mycket viktig.

En lärare tog också upp vikten av ett gott klassrumsklimat. Ett klimat där alla elever känner sig trygga och vågar ställa de frågor de har utan att de behöver känna sig dumma eller liknande. Utan ett gott klimat ansåg den här läraren att all undervisning blir mycket tungrodd för att inte säga omöjlig. Denne lärare berättade även att de jobbar med disciplinen så till vida att de vid skolstarten tillsammans med eleverna formulerar förhållningsregler som alla skall följa. Eleverna skriver även under kontrakt då de lovar att följa dessa regler. Följs de inte tar man in eleverna till samtal och försöker i dialog reda ut vad som har gått fel. rektorerna

5.3 Resultat av samtal med rektorer

I samtal med rektorerna uttryckte dessa vikten av att stötta lärarna i utvecklingen av profileringen. De var väl medvetna om att tidsbrist och stora klasser var två faktorer som försvårade detta utvecklingsarbete. Således ansåg de att det var mycket viktigt att lärarna kände att de hade stöd av ledningen. Rektorerna talade också under intervjuerna om vikten av att skapa ett gott klimat på skolorna där nya idéer uppmuntrades och alla fick komma till tals. Engagemang och nytänkande ansågs vara något som borde premieras samt vilja till förändring utan att för den skull tappa den grundläggande strukturen. Den röda tråden i utbildningen togs även upp som en central aspekt. Undervisningen bör ha tydliga mål och vara meningsfull för eleverna. Skolorna måste undvika att endast bli en förvaringsplats av ungdomar, vilket medierna ofta stämplar dem som.

Rektorerna menade också att det var viktigt att eleverna kom i kontakt med många vuxna, vilka kunde agera som goda förebilder och hjälpa dem med problem i och runt skolan. Angående disciplinen uttryckte en rektor vikten av att bemöta eleverna med ömsesidig respekt och konsekventa regler.

En rektor underströk särskilt hur viktigt det är att eleverna synliggörs samt ges möjligheter att växa som individer och människor.

6 Diskussion

6.1 Eleverna

Fråga 1 behandlade huruvida profileringen var avgörande för valet av gymnasieprogram. Hela 82% markerade alternativen 8-10 vilket visar att så var fallet.

Fråga 2 var en öppen fråga där vi efterfrågade vilka andra faktorer som påverkade gymnasievalet. Svaren som gavs var mycket varierande och den enda röda tråd som kunde urskiljas handlade om skolans sociala miljö. Detta visar att skolans rykte kan inverka på elevernas val av gymnasieprogram.

I fråga 3 behandlades elevernas förväntningar och hur de hade uppfyllts. Svaren visade att eleverna är mycket nöjda och att deras förväntningar i stort sett har uppfyllts.

66 % av eleverna svarade i fråga 4 att de tror att valet av gymnasieprogram kommer att påverka deras yrkesval. Detta anser vi vara ett relativt högt antal då eleverna ännu är så pass unga. Anledningen bakom detta höga tal tyder på att profileringen mot specifika yrken gör eleverna mer säkra på sitt kommande yrkesval.

Fråga 5 frågade huruvida profileringen varit till fördel för elevernas utbildning och i så fall på vilket sätt. Här var eleverna rörande överens om att så var fallet även om de specifika svaren varierade väldigt. Även de elever som numera ändrat sig angående sitt kommande yrkesval ansåg ändå profileringen komma dem till nytta då den lättade upp den vanliga undervisningen, skapade god stämning bland elever och lärare samt ökade förståelsen för övriga ämnen.

Fråga 6 berörde endast en del av de tillfrågade eleverna i och med att alla inte har haft möjlighet att få APU-plats. 84 % av de elever som haft APU svarade att det fungerat bra på arbetsplatsen. Detta får anses vara en tillfredsställande hög andel.

Fråga 7 behandlade huruvida externa besök gjorde någon skillnad i elevernas studieintresse. 81 % markerade här alternativen 7-10 vilket också får ses som relativt högt och att dessa besök verkligen gör en positiv skillnad. Ansträngningar att ordna studiebesök, APU-platser, resor och liknande bör således prioriteras av skolor då vår studie visar på en verklig ökning i studieintresse.

I fråga 8 ser vi en tydlig skillnad bland elevsvaren jämfört med Melentievas undersökning från 2006. Eleverna i vår undersökning var mer positiva till huruvida skolan förser dem med de kunskaper de behöver för att klara sig på egen hand i livet. I vår studie markerade hela 28 % av eleverna rutor 9 och 10 på denna fråga, medan dessa rutor endast kryssades i av 10 % av eleverna i Melentievas studie. Andra källor än skolan som kunde ge dessa kunskaper var familj, vänner, Internet, tv, fritidsintressen samt boende på egen hand. Dessa svar liknade till stor del de som gavs i Melentievas undersökning.

Även i fråga 9 ser vi en tydlig skillnad bland elevsvaren jämfört med Melentievas studie. Eleverna ansåg i denna undersökning att de förutom skolan, framför allt fick sina kunskaper ifrån APU och sitt egna boende, medan eleverna i Melentievas studie nämnde hemmet/familjen som den största källan för kunskapsinhämtning.

I fråga **10** och **11** efterfrågades elevernas eventuella mål för framtiden. I vår studie var eleverna säkrare (70% jämfört med 60,7%) på vad de ville utbilda sig till och arbeta med samt hur de skulle nå detta mål än eleverna i Melentievass studie.

Fråga **13** handlade om vilka sätt eleverna tyckte passade dem bäst för kunskapsinhämtning. Här skiljde sig eleverna något i sina val då de i vår studie främst ville få materialet förklarad av läraren till skillnad från Melentievass studie då valet att arbeta självständigt med böcker hamnade på första plats. Att få materialet förklarad av läraren tycker eleverna i vår studie är ett av de viktigaste sätt som de lär in nya saker på. De vill ha en varierad undervisning med engagerade och kunniga lärare. Läraren bör ha variation i sina arbetssätt, en bred repertoar av undervisningsformer med olika strategier som kan tillämpas på olika elevgrupper samt förmåga att anpassa sin undervisning till elevernas behov. Det är också viktigt att läraren har aktuell information och kunskap om vad som händer i verkligheten, utanför skolans värld. Här underlättar det om läraren har andra yrkeslivserfarenheter än från det pedagogiska området. Bland de viktigaste faktorerna som ökar lusten att lära nämner eleverna åter igen varierad undervisning, engagerade lärare, yrkesanknytning samt att få nytta av studierna. En undervisning integrerad med arbetsplatsförlagd utbildning är därför att föredra.

I fråga **14** ville vi se om eleverna tyckte att praktiska aktiviteter och problemlösning ökar intresset för studier. Hela 85 % av eleverna kryssade i rutorna 7-10. I Melentievass studie var motsvarande procentsats 69,7. Ingen elev i vår studie kryssade för alternativet 1 och 2.

Fråga **15** behandlade vikten av kopplingen till verkligheten. Hela 45 % av eleverna i vår studie ansåg detta vara så viktigt att de markerade alternativ 10 på skattningsskalan. Detta anser vi vara en god grund för vår utgångspunkt att undervisningens anknytning till verkligheten kan vara en avgörande faktor för elevers studiemotivation. Endast 15,2 % av eleverna i Melentievass studie markerade detta högsta alternativ. Således ser vi en relativt stor skillnad i svaren.

Fråga **16** var en öppen fråga där vi efterfrågade faktorer som gav eleverna ökad lust att studera. En röd tråd bland svaren var faktorer som rörde varierad och rolig undervisning där kopplingen till verkligheten var viktig, samt att eleverna kunde se nyttan av kunskapen i det vardagliga livet. Eleverna menade att lärare skapar motivation genom att appellera till elevernas nyfikenhet och genom att ställa lagom svåra frågor som ändå utmanar eleverna intellektuellt. Eleverna tog även upp att det är mycket viktigt att läraren lyssnar på eleverna samt fångar upp och vidareutvecklar deras frågor. Eleverna menade även att det är viktigt att läraren kan interagera med eleverna på ett smidigt och naturligt sätt. Eleverna ansåg sig även ha ett behov av att synas och bli bekräftade som individer. Eleverna svarade också att undervisningen bör vara kopplad till aktuella händelser ute i världen. En elev skrev följande: "Nyfikenhet, att alltid lära sig något nytt och att studierna tillämpas praktiskt så att man kan se sammanhang och kopplingar till resten av livet." Eleverna tog även upp faktorer som social kompetens, sammanhållning i klassen samt möjlighet att utvecklas som människor och individer. Flera menar att de genom att gå på ett profilerat gymnasium ökar sina möjligheter att lyckas nå sina mål.

Även fråga **17** var en öppen fråga där en hel del förslag om hur undervisningen kunde förbättras kom fram. De förslag som följer i denna studies linje är följande: mer praktiskt arbete, förklara nyttan med lektionerna, mer allmännyttig kunskap, mer fysiska aktiviteter och utomhusaktiviteter, mer exkursioner, tydligare koppling till arbetslivet, mer väsentlig kunskap, visa att det man lär sig kommer att vara till nytta i framtiden, fler praktiska

tillämpningar, tänk mer på vad som kan vara bra för eleverna, fler besök från arbetslivet i skolan samt ökat engagemang hos lärarna.

I fråga 18 kom som sagt inget upp, som inte hade behandlats tidigare.

6.2 Lärarna samt rektorerna

Vår utgångspunkt att en mer verklighetsanknuten undervisning ökar elevers motivation, knyter väl an till Freinet's pedagogik. Freinet talade om arbetets pedagogik där det var viktigt att eleverna såg ett syfte med undervisningen och att denna ledde fram till ett konkret mål. Freinet var också för att man som lärare borde ta undervisningen ut i samhället där man skulle söka sin kunskap. ”Genom att tala med människor som vet något om det man är intresserad av, arbetare på olika arbetsplatser, äldre människor som kan berätta om hur det var förr, beslutsfattare i kommunen eller invandrare från andra länder, bygger eleverna upp kunskapen steg för steg. ”Samtidigt lär sig barnen att umgås med alla sorters människor, uppträda artigt, samla fakta och förstå hur samhället och maktapparaten är uppbyggd” (Forsell 2005:177). Detta känns igen i de kommentarer som gavs i lärarintervjuerna kring vikten av social kompetens. Även Dewey tar i *Demokrati och utbildning* upp vikten av social integration och att kunna föra sig ute i samhället. Även i Lpf 94 står att läsa att: ”skolan skall utveckla elevernas kommunikativa och sociala kompetens...”.

I Statens Offentliga Utredning från 1946 (SOU 1946) tas det upp att man som lärare kan öka förutsättningarna för att skapa arbetslust och verksamhetsglädje bland eleverna om man ser till att förankra elevernas arbete i deras levda värld, i naturliga sammanhang. Studieobjektens närhet och relevans samt känsla av trivsel ansågs då som nu ge upphov till lust att lära, (Sanderoth 2002:314).

Engagerade lärare ger engagerade elever. Är man som lärare själv positiv och intresserad av ämnet kan detta smitta av sig på eleverna. Brinner du som lärare för ämnet blir det ofta lättare att hitta intressanta och konkreta exempel som eleverna kan relatera till. Har man dessutom egna erfarenheter från tidigare yrkesliv utanför typiska pedagogyrken ger även det möjlighet till verklighetsanknutna exempel och intressanta anekdoter som kopplar ämnet till verkligheten. Läraren bör också föregå med gott exempel och vara kreativ och entusiastisk inför undervisningen. Lärarna talade i intervjuerna om vikten av ett gott samarbete i lärarlaget samt de tips och idéer man som lärare kan ge varandra. Har man som lärare upptäckt ett sätt som fungerar bör man inte tveka på att dela med sig av detta till sina kollegor. Klimatet i både klassrum och lärarrum har stor betydelse för både lärarnas och elevernas kreativitet. Lärarna uttryckte en önskan om att det skulle vara ”högt i tak”. Lärarna tog även upp vikten av att ha ett genuint människointresse och empati.

Lärarna tar i intervjuerna upp vikten av en god planering av undervisningen med en tydlig röd tråd som synliggörs för eleverna. Detta tar även Sanderoth upp i sin avhandling. Hon menar att om eleverna är införstådda i ett långsiktigt eller övergripande mål kan lusten och förståelsen öka. Lärarna påpekade precis som Sanderoth att eleverna har ett behov av att bli sedda och bekräftade vilket i sin tur leder till en ökad självförtroende som stärker lusten att lära.

Vi har i denna studie även valt att ta med rektorerna på de respektive skolorna. Detta har sin grund i att även lärarna måste känna att de har stöd i sitt utövande och utvecklande av sitt yrke. Lärarna tar i intervjuerna upp vikten av att känna att man har skolledningen med sig. Uppvisar rektorn ett engagemang i lärarens arbete får läraren en skjuts framåt och inspireras

att ta ut svängarna ytterligare. Rektorerens hjälp att finna goda kontakter med yrkeslivet är också en framgångsfaktor. En rektor beskriver hur viktigt det är att ha ett gott samarbete med hela organisationen så att utbildningen inte blir beroende av enstaka eldsjälar.

Vi har tidigare tagit upp vikten av att man som elev förstår vad man faktiskt utbildar sig till. Sjöberg diskuterar huruvida man som elev bör välja utbildning efter det yrke man tror den leder till eller efter intresse. ”Men viss eftertanke säger att det kan vara svårt att veta vilka arbetsuppgifter ett yrke faktiskt innehåller. Man kan ha ytterst orealistiska idéer om den saken” (Sjöberg 1997:16). Vikten av studiebesök samt arbetsplatsförlagd utbildning kan således inte nog poängteras då de bidrar till att ställa elevernas förutfattade meningar på sin spets. De elever som har en orealistisk bild av sitt kommande yrke kommer tidigt ner på jorden och kan således omvärdera sitt val av utbildning eller helt enkelt få mer realistiska förväntningar inför framtiden. På så vis gynnas arbetsmarknaden då rätt person rekryteras till rätt yrke.

Det är också viktigt att möta eleven på en nivå där den för tillfället befinner sig i sin utveckling. Det gäller således att anpassa studietakten till det som eleverna förstått. Är något för lätt blir det ofta ointressant och är det för svårt kan eleverna tappa modet. Detta stämmer även väl överens med ett av Vygotskijs mest kända begrepp nämligen *den närmaste utvecklingszonen* (zone of proximal development). Detta definieras som det eleven klarar på egen hand och utan stöd av andra och det eleven förmår med stöd av till exempel läraren. Eleven kan på så sätt utnyttja sin egen förståelse och erfarenhet och samtidigt uppfatta den mer avancerade eller abstrakta kunskap som den mer kompetente läraren introducerar (Forsell 2005:122-123). Även detta tas upp i lärarintervjuerna samt i samtalen med rektorerna då de till exempel påvisar vikten av att gå fram i lagom takt i undervisningen samt lägga rätt studiebesök i rätt tid. Studiebesöken bör ligga på en väl avvägd nivå och vara anpassade för eleverna. ”Det är viktigt att man inte skjuter över huvudet på eleverna” (personlig kommentar från en lärare). Studiebesöken bör således vara väl förberedda och förankrade i undervisningen.

Lärarna tar i intervjuerna upp vikten av att variera sin undervisning. Olika arbetssätt bör varvas så att eleverna stimuleras på ett tillfredsställande vis och alla sinnen inkluderas. Allt för att alla olika lärostilar skall tillgodoses för bästa möjliga undervisning.

Vi har tidigare tagit upp elever som efter genomgången gymnasieutbildning ändå inte väljer att arbeta inom ett yrke som har med den valda profileringen att göra. Dessa elever kan dock ändå ha stor nytta av sin profilering då den ofta medför att eleverna tar större ansvar, mognar och således växer som människor. De får även lättare att se sig själva i ett större sammanhang och koppla sina teoretiska kunskaper till en praktisk användning. Dessa elevers engagemang för övriga ämnen upplevs också öka då profileringens karaktärsämnen blir ett lustfyllt avbrott i det vanliga skolarbetet. Glädjen och tillfredsställelsen som detta avbrott bidrar till ökar den sammanlagda lusten att lära. När eleverna går till sina lektioner i karaktärsämnena känns det som om de tycker att det är som att vara lediga, uttryckte en av lärarna.

I läroplanen (Lpf 94) framhålls att: ”Eleverna skall i skolan utveckla sin förmåga att arbeta och lösa problem både självständigt och tillsammans med andra.” Även Dewey tar i sin *Demokrati och utbildning* (1997) upp skolans viktiga roll som mötesplats för olika grupper i samhället. I ett samtal med en av rektorerna kom denna aspekt upp. Denne rektor talade om vikten av att kunna arbeta tillsammans – att kunna skapa laganda och att alla måste bidra med

sitt strå till stacken. Detta är otroligt viktigt i det väl fungerande demokratiska samhälle vi alla eftersträvar idag. En av skolans huvuduppgifter är att fostra demokratiska medborgare.

En lärare tog även upp tidsaspekten. För att lyckas motivera elever samt skapa lust i lärandet krävs att vare sig elever eller lärare känner sig stressade eller känner att de är under för stor tidspress. Det är viktigt att både elever och lärare känner att de hinner med saker. Upplever eleverna att de inte hinner med skolarbetet ökar känslan av stress och lusten försvinner. Även lärarna anser att det är viktigt att tiden räcker till för att kunna göra utsvävningar kring ämnet och tydligare kunna koppla undervisningen till verkligheten.

Flera av lärarna tog upp relationen till kollegorna. Några av lärarna kände sig delvis utelämnade då de för de mesta arbetade själva utan någon vidare kontakt med den övriga yrkeskåren på skolan. De saknade framför allt möjligheten till att kunna reflektera kring undervisningen, i och med att det på egen hand ofta är svårt att få en överblick över den egna undervisningen. Utan möjlighet till reflektion blir vidareutveckling av undervisningen svår att åstadkomma då det är viktigt att kunna diskutera alternativa lösningar och idéer. Ett nära samarbete i lärarlag är även positivt för eleverna då deras möjlighet att bli sedda och få det stöd de behöver, ökar. Det är viktigt att det finns många vuxna i skolan. Ju fler vuxna som finns i närheten av skolungdomarna desto bättre anser både lärare och rektorer.

Eleverna behöver således stöd av lärarna. Kontinuerlig återkoppling av de olika arbetsområdena och konstruktiv feedback upplevs av lärarna som positivt ur inlärningssynpunkt. Att skapa sammanhang och mening i undervisningen genom konkreta exempel och övningar ökar elevernas engagemang och intresse för skolan. Detta resultat stämmer väl överens med den tidigare forskningen på området som vi redogjort för i rapportens bakgrund.

Vi har i vår rapport visat på flera framgångsrika sätt som lärare kan arbeta på för att öka elevernas intresse och lust att lära. Faktorer som ger lyckad undervisning där elevernas studieintresse ökar genom en tydlig koppling till verkligheten kan härmed sägas vara följande:

- skapa scenarion som ger sammanhang
- variation
- engagemang
- utnyttja omgivande samhälle för studiebesök, APU och gästföreläsningar
- konkretisera undervisningen så den känns meningsfull
- visa på relevansen och nyttan
- försök göra lärandet lustfyllt

6.3 Kritik av den egna studien samt eventuella felkällor

Först och främst hade det varit önskvärt att ha en större elevpopulation att ställa enkätfrågor till. Fler lärare för djupintervjuer hade också underlättat för jämförelser samt möjlighet att få en mättnad i svaren. Vi har i vår studie märkt att svaren varierat väldigt och utslaget blir således lättpåverkat.

Skattningsskalan 1-10 borde ha varit 0-10 för att få en tydlig mittpunkt, nu kan 5:an felaktigt ha använts som sådan.

Tanken från början var att även ta med yrkesverksamma personer från näringslivet i vår undersökning. Tidsbrist gjorde dock detta omöjligt.

Vår studie grundar sig på att elever på profilerade gymnasieprogram är mer motiverade än de på motsvarande traditionella. Detta har vi egentligen inget vetenskapligt belägg för. Skulle någon göra en studie och komma fram till att så inte är fallet, faller hela vår undersökning.

Det skall också sägas att de resultat vi erhållit i denna studie gäller för hur samhället ser ut idag och hur elever och lärare ser på sin situation utifrån detta. Det kan således hända att helt andra resultat fås om undersökningen görs om, om några år då samhället är i ständig förändring.

6.4 Förslag till vidare forskning

Vi tycker att det hade varit intressant att göra en större studie samt se huruvida det finns en skillnad i elev- samt lärarsvar mellan studieförberedande och yrkesförberedande program.

Det hade även varit intressant att göra en jämförande studie av motivationen hos gymnasieelever på traditionella gymnasieprogram kontra profilerade.

Referenser

- Ahl, H. (2004). *Motivation och vuxnas lärande, En kunskapsöversikt och problematisering*, Myndigheten för skolutveckling. Liber Stockholm
- Bransford, J D. Brown, A L. Cocking, R R. (ed) (2000) *How people learn*. National Academy Press: Washington DC
- Burgårdens Utbildningscentrums hemsida: <http://www.burgarden.educ.goteborg.se> (2007-12-05)
- Carle, J. Svensson, L G. *Att genomföra examensarbete* Sociologiska institutionen Göteborgs universitet 2007-07-11
- Dewey, J. (1997). *Demokrati och utbildning*. Daidalos AB Göteborg
- Ds 2000:62 *Samverkan mellan skola och arbetsliv. Om möjligheterna med lärande i arbete*. Stockholm. Fritzes
- Esaiasson, P. Gilljam, M. Oscarsson, H. Wängnerud, L. (2007) *Metodpraktikan. Konsten att studera samhälle, individ och marknad*. 3:e upplagan. Stockholm: Norstedts Juridik.
- Forsell, A. (red) (2005) *Boken om pedagogerna*. Liber
- Giota, J. (2002): *Skoleffekter på elevers motivation och utveckling. En litteraturöversikt. Pedagogisk forskning i Sverige, nr 4/2002.*
- Glasser, W. (1986). *Motivation i klassrummet*. Malmö. Skogs Grafiska AB.
- GR Utbildning, (2001). *Regionalpolitiska utbildningsmål*, Hämtat den 14 november 2007 från <http://www.grutbildning.to/download/18.14d044ed1122968bf3a8000706/De+regionalpolitiska+utbildningsm%C3%A5len+i+fulltext.pdf>
- Gullmarsgymnasiets hemsida: <http://www.gullmarsgymnasiet.lysekil.se/> (2007-12-05)
- Imsen, G. (2006) *Elevers värld*. Lund: Studentlitteratur
- Jarlén, L. (2000). *Gymnasium 2000 Tradition och förnyelse*. Stockholm: Bilda Förlag
- Johansson, Bo och Svedner (2001). *Examensarbetet i lärarutbildningen. Undersökningsmetoder och språklig utformning*. Uppsala: Kunskapsförlaget. 100 s.
- Lindblad, S. (2001). *Radikal kursändring av skolan*. Hämtat den 12 december 2007 från <http://www.lararforbundet.se/web/papers.nsf/Documents/004DC970>
- Lindensjö, B, Lundgren, U. (2002). *Utbildningsreformer och politisk styrning*. Stockholm: HLS.

Lund, S. (2006). *Marknad och medborgare – elevers valhandlingar i gymnasieutbildningens integrations- och differentieringsprocesser*. Akademisk avhandling för filosofie doktorsexamen vid Institutionen för pedagogik vid Växjö universitet. Nr 82. Växjö University Press

Katrinelundsgymnasiets Bernadottegymnasiums hemsida:

<http://www.katrinelund.educ.goteborg.se/> (2007-12-05)

Maltén, A. (1995) *Lärarkompetens*. Lund: Studentlitteratur

Marton, F. Carlgren, I. (2001) *Lärare av imorgon*. Pedagogiska magasinets skriftserie, nummer ett. Stockholm: Lärarförbundets förlag

Melentieva, O. (2007) *Faktorer som skapar och stimulerar gymnasieelevers studiemotivation*, Luleå tekniska universitet. Rapport 134. Institutionen för utbildningsvetenskap

Nationalencyklopedin (2007). [www.dokument] <http://www.ne.se> [2007-12-08]

Pedagogisk Forskning i Sverige (2002), årgång 7 nummer 4, Institutionen för pedagogik och didaktik, Göteborgs universitet, HLS förlag

Prop. 1990/91:85. *Växa med kunskaper, om gymnasieskolan och vuxenutbildningen*. Stockholm: Utbildningsdepartementet.

SOU 1981: 96 *En reformerad gymnasieskola -betänkandet av 1976 års gymnasieutredning*. Stockholm: Liber Förlag/Allmänna förlaget.

Sanderöth, I. (2002). *Om lust att lära i skolan: En analys av dokument och klass 8y*. Akademisk avhandling vid utbildningsvetenskapliga fakulteten Göteborgs universitet. Acta Universitatis Gothoburgensis, Göteborg

Sjögren, B. (1994). *Gymnasieutbildning*. Stockholm: CE Fritzes AB.

Sjöberg, L. (1997). *Studieintresse och Studiemotivation. En analys av de grundläggande faktorerna*. Institutet för individanpassad skola SAF. Stockholm.

Skolverket (2000). *Reformeringen av gymnasieskolan – en sammanfattande analys*. Skolverkets rapport nr 187. Stockholm: Liber.

Stukat, S. (2005) *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur.

Svenska Akademien (1986) *Svenska Akademiens ordlista över svenska språket*. 11e upplagan. Norstedts förlag. Stockholm

Utbildningsdepartementet (1994). *Läroplanen för de frivilliga skolformerna, Lpf 94*.

Utbudet Januari 2008 www.utbudet.com

Bilaga A

Anhållan om tillstånd för att ert barn kan delta i en undersökning inom ramen för ett examensarbete vid lärarutbildningen vid Göteborgs universitet.

Vi är tre studenter som utbildar oss till lärare vid Göteborgs Universitet. Vi skall nu skriva den avslutande uppgiften inom lärarutbildningen som är vårt examensarbete och som ger oss vår lärarbehörighet. Arbetet motsvarar 10 veckors heltidsstudier och skall vara klart i januari 2008. Examensarbetets syfte är att hitta framgångsrika undervisningssätt för att bibehålla lusten att lära hos gymnasieelever. De viktigaste frågorna vi behöver få svar på är hur eleverna ser på sin undervisning och dess koppling till världen utanför skolan. För att kunna besvara dessa frågor behöver vi samla in material genom en frågeenkät.

På er skola kommer undersökningen att genomföras under den senare delen av höstterminen. Vi vill med detta brev be er som vårdnadshavare om tillåtelse att ert barn deltar i den frågeenkät som ingår i examensarbetet. Alla elever kommer att garanteras anonymitet. De elever som finns med i undersökningen kommer inte att kunna vara möjliga att urskilja i undersökningen. I enlighet med de etiska regler som gäller är deltagandet helt frivilligt. Ert barn har rättigheten att intill den dag arbetet är publicerat, när som helst välja att avbryta deltagandet. Materialet behandlas strikt konfidentiellt och kommer inte att finnas tillgängligt för annan forskning eller bearbetning.

Vad vi behöver från er är att ni som elevens vårdnadshavare skriver under detta brev och så snart som möjligt skickar det med eleven tillbaka till skolan så att ansvarig lärare kan samla in svaret vid tillfälle. Sätt således ett kryss i den ruta som gäller för er del:

Som vårdnadshavare ger jag tillstånd att mitt barn deltar i undersökningen

Som vårdnadshavare ger jag inte tillstånd att mitt barn deltar i undersökningen

Datum

.....
vårdnadshavares underskrift/er

.....
elevens namn

Har ni ytterligare frågor ber vi er kontakta oss på nedanstående adresser eller telefonnummer:
Med vänliga hälsningar

Jessica Aronsson, Birgitta Brouzell och Jenny Thorsell

Handledare för undersökningen är Adrian Parker, Psykologiska institutionen vid Göteborgs universitet.

Kursansvarig lärare är Jan Carle, docent, Göteborgs universitet, Sociologiska institutionen
031 786 4792

Bilaga B

Förfrågan om intervju

Vi är tre lärarstudenter vid Göteborgs universitet som nu är mitt i vårt examensarbete. I detta arbete intresserar vi oss för gymnasieprogram med tydlig profilering. De frågor vi ställer är kopplade till profileringen och vi vill få svar på vad lärarna tycker om frågor som: Är profilering till hjälp i undervisningen, etc?

Undersökningen kommer att ske på tre utvalda skolor, där er ingår. Vi vill också genomföra en enkätundersökning på tredjeårselever från dessa skolor, om hur eleverna uppfattar profileringen. Enkätundersökningen och intervjuerna kommer att vara helt anonyma. Enkäten beräknas ta ca 30 min. Intervjuerna med lärarna beräknar vi till ca 60 min.

Med anledning av vårt examensarbets karaktär har du blivit exklusivt utvald. Kan du tänka dig att bidra med din expertis och erfarenhet till detta arbete? Vi kommer att ta kontakt med er inom de närmaste dagarna. Vår förhoppning är att besöka er under fredagen vecka 49.

Vi som skriver denna uppsats är:

Birgitta Brouzell beaz@spray.se
Jenny Thorsell jennythorsell@hotmail.com
Jessica Aronsson aronssonjessica@hotmail.com

Handledare: Adrian Parker, psykologiska institutionen vid Göteborgs universitet.

Med vänliga hälsningar!

Bilaga C

Elevenkät

Alla svar kommer att behandlas anonymt!

1 Påverkade profileringen dig att välja denna utbildning?

Inte alls Mycket väl

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

2 Vilka andra faktorer påverkade ditt val?

3 Har dina förväntningar på programmet uppfyllts?

Inte alls Mycket väl

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

4 Kommer valet av gymnasieprogram att påverka ditt kommande yrkesliv?

Ja nej vet ej

5 Tycker du att profileringen har varit till fördel för din utbildning? I så fall hur?

6 Tycker du att det har fungerat bra på apu-platsen (om du haft en sådan)?

Jättedåligt Jättebra

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

7 Tror du att studiebesök, apu eller liknande har gjort dig mer intresserad av ämnena i skolan?

Nej, inte alls Ja, mycket

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

- 8 Tänk dig kunskaper/färdigheter som du tycker är nödvändiga för att klara dig på egen hand i livet. Hur väl möter skolan dina behov av sådana kunskaper.

Inte alls Mycket väl

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

- 9 Förutom skolan, var får du sådana kunskaper ifrån?

- 10 Har du något mer eller mindre bestämt mål för framtiden?
(Alltså vad vill du bli?)

Ja, och i så fall vad? _____ Nej _____

- 11 Har du klart för dig hur du skall gå till väga för att nå detta mål?

Ja _____ Nej _____

- 12 Hur mycket får du vara med och bestämma över undervisningen?

Inte alls Jättemycket

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

- 13 Vilket/vilka sätt att lära sig på passar dig bäst? (Välj ett eller flera alternativ och rangordna dem, där 1 är bäst.)

	självständigt arbeta med böcker
	göra experiment
	arbeta i grupp
	få materialet förklarad av läraren
	se på film inom området
	göra studiebesök
	göra exkursioner/vara utomhus
	se hur man gör ute på arbetsplatser
	annat, vad då? _____

- 14 Tycker du att praktiska aktiviteter och problemlösning ökar ditt intresse för studierna?

I låg grad I hög grad

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

15 Hur viktigt tycker du att det är, att dina studier kopplas till det verkliga livet/verkligheten?

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

Inte alls viktigt Mycket viktigt

16 Vad ger dig lust till att studera?

17 Hur tycker du att skolan eller arbetslivet kan göra för att göra undervisningen bättre?

Vill du själv tillägga något? Skriv fritt

Tack så mycket för din medverkan!

Bilaga D

Intervjumall lärare

Bakgrund:

- Har du jobbat inom ett annat yrke som har anknytning till profileringen?
- Hur många år har du i läraryrket?
- Har du jobbat som lärare på ett traditionellt gymnasium?
- Upplever du någon skillnad? Ex elever, skolledning, material, etc
- Vad gjorde att du valde att bli lärare?
- Har du aktivt sökt dig till detta profilerade gymnasium?

Profileringens betydelse:

- Vad innebär skolans profilering för dig?
- Hur ser profileringen ut i din undervisning?
- Finns det något du skulle vilja ändra på för att kunna engagera eleverna mer i din undervisning?
- Vad har den för betydelse för eleverna?
- Vad känner du som lärare att eleverna har för nytta av profileringen?
- Skulle du vilja öka eller minska profileringens betydelse?

Skola/näringsliv:

- Hur fungerar samarbetet mellan skola och näringsliv?
- Hur bemöts ni från skolan av näringslivet?
- Definiera gärna hur bra eller dåligt det fungerar.
- Vad är det du anser har lett till framgång i samarbetet mellan skola och näringsliv?
- Har du något förslag på hur man skulle kunna utveckla eller förändra detta samarbete?
- Har du som lärare någon kontakt med näringslivet ex med elevernas praktikplats, apu-plats eller liknande?

Eleverna:

- Hur tycker du att eleverna påverkas av profileringen? Har de fått ökad ansvars känsla, engagemang, ökad lust att lära... etc?
- Vad anser du mest påverkar elevernas lust att lära?
- Har du upplevt att elevernas lust att studera har minskat efter att de kommit i kontakt med näringslivet?

Slutkläm: Har du några tips till andra skolor för hur de bättre kan knyta undervisningen närmare verkligheten/näringslivet?